

Harens Old Goud

Bij de tijd over
Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren

Harens
Historische
Kring
Old Go

Harens Historische Kring Old Go

Oprichtingsjaar	2010
Doelstelling	Het bevorderen van de belangstelling voor en het bundelen en publiceren van kennis over de geschiedenis van de gemeente Haren
Activiteiten	Lezingen, Excursies, Rubriek in Haren de Krant, presentatie en promotie op markten en andere evenementen
Werkgroepen	Digitaal fotoarchief, contactpersoon: Ali Bakker Open Monumentendag, contactpersoon: Jaap Vrieling
Bezoekerscentrum/ Archief	Oude Brinkweg 12a, Haren (boven de judoschool), elke donderdag geopend van 14.00 tot 15.00 uur. In juli en augustus gesloten
Samenwerking	Old Go is lid van de Culturele Raad van Haren. Verder werkt ze samen met de Harens Historische Commissie, Stichting Klooster Yesse en Stichting Gedeelde Verhalen
Bestuur	Voorzitter: Jan Fokke de Boer 050-5341936 Secretaris en penningmeester: Henk Bazuin 0598-395504 Bestuursleden: Jaap Vrieling 050-8500080 Henk Abbring 050-5348160 Annet Boekel 050-5014671
Postadres	Julianastraat 28, 9601 LR Hoogezand
Email	info@oldgo.nl
Website	www.oldgo.nl Webmaster: Dick Schaaap Email: webmaster@oldgo.nl
Lidmaatschap	Opgave lidmaatschap via www.oldgo.nl Individueel lidmaatschap: € 17,50 Gezin: € 27,50 per jaar Het lidmaatschap kan op elk moment ingaan en is geldig voor het lopende jaar Opzeggingen moeten vóór 1 december worden gemeld
Bankrekening	NL 86 RABO 0157 0712 86 t.n.v. Harens Historische Kring Old Go

Colofon

Harens Old Goud is een uitgave van de Harens Historische Kring Old Go en verschijnt 2x per jaar in juni en december

Redactie: Henk Bazuin, Annemiek Bos, Trijnie Brunt, Dick van Nieulande en Roelof van Wijk
Email: redactie@oldgo.nl

Opmaak en druk: Drukkerij G. van Ark, Haren

Losse nummers, zolang de voorraad strekt, € 4,- per stuk

Copyright © Harens Historische Kring Old Go
ISSN : 2405-5948

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen aan te passen

Overname van (gedeelten) van artikelen en/of afbeeldingen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie

Inhoudsopgave

Van het bestuur en de redactie.....	3
De Blauwe Ruiters.....	4
De familie Warmolts op Hof te Hemmen.....	6
Groninger Punt.....	8
Open Monumentendag.....	9
Buitenhuis de Mickelhorst.....	10
Kinderziekenhuis W.A. Scholten.....	12
Prof. dr. Hendrik Willem Middendorp.....	15
Tuindorp 100 jaar.....	16
Rangeerterrein.....	18
Met de tram.....	20
Verborgen erfenis van klooster Yesse, boekbespreking.....	22
GDS busvervoer.....	23
Mijmeringen over het vervenershuisje.....	24
Verdwenen winkels.....	26
Uit ons fotoarchief.....	27

Van het bestuur

Old Go is een organisatie die niet meer is weg te denken uit het Harens. Onlangs hoorden we de opmerking 'je kunt niet meer om de mensen van Old Go heen', met andere woorden wil je iets organiseren dan moet je Old Go benaderen. Mag je of moet je hier trots op zijn? Die keuze laten we graag aan een ander over.

Het bestuur probeert de koers vast te houden zoals die bijna 8 jaar geleden is ingezet. De organisatie bestaat nu uit meer dan 200 leden. Een grote wens van het bestuur is om te beschikken over een eigen herkenbaar 'thuis'. U mag dat een clubhuis noemen. Vooralsnog zijn wij tevreden met de aanduiding Infocentrum. We zijn hierover met de gemeente in contact.

De organisatie van de Open Monumentendag mochten we ook dit jaar weer voor onze rekening nemen. Samen met de mensen van Klooster Yesse is een programma samengesteld waar we trots op kunnen zijn. Een medewerkster van de bibliotheek wilde ook graag participeren, nu nog in het klein maar wellicht volgend jaar met een grotere inbreng.

Momenteel loopt een foto-expositie bij Reinhart Orchideeën in Harenermolen. Hier worden foto's getoond van Haren, Onnen, Glimmen en Noorderlaren in de vorige eeuw. Het is de moeite waard om hier een kijkje te gaan nemen. De expositie duurt t/m 16 januari 2018.

Voor het volgend jaar staat een activiteit op het programma dat valt onder de noemer De dag van de Hareners Geschiedenis. Het onderwerp zal naar alle waarschijnlijkheid refereren aan de vroegere waterwegen in de gemeente. Er wordt nagedacht over een juist tijdstip.

Dit programma is een activiteit van het Historisch Platform Haren. Old Go heeft in dit overlegorgaan een niet te verwaarlozen inbreng.

De excursiecommissie is bezig met het voorbereiden van enkele buitenactiviteiten en de werkgroep archivering is actief met het op orde brengen van het archief, maar ook om het meer toegankelijk te maken.

U ziet dat er volop activiteiten zijn, zowel vóór als achter de schermen. We houden u op de hoogte.

Tot slot, het bestuur wenst alle leden, donateurs en adverteerders prettige kerstdagen en een voorspoedig 2018.

Van de redactie

Opnieuw ligt er een mooi verenigingsblad voor u. Jaargang 8, editie nr. 2.

In dit nummer staan een paar onderwerpen centraal. Te beginnen met de belofte om iets te schrijven over het rangeerterrein bij Onnen. Aan dit artikel zijn twee andere verhalen gekoppeld namelijk 100 jaar Tuindorp en professor Middendorp in relatie tot Tuindorp.

Het andere onderwerp is het stuk over de Hoven van Hemmen en het voormalige W.A. Scholten kinderziekenhuis.

De redactie is er trots op u ook nu weer een fijn scala van verhalen aan te kunnen bieden. Trots omdat een uitgave niet zo maar gereed is.

We beginnen met het zoeken naar de juiste onderwerpen. Zijn de onderwerpen interessant genoeg om te publiceren. Wie neemt wat voor z'n rekening. Moeten we zelf onderzoek doen en schrijven of zijn er anderen die iets kunnen aanleveren. Als een artikel afgeleverd wordt door de auteur in een ruwe vorm, begint zo nodig het schaven en polijsten. Het is belangrijk dat een artikel een bepaald aantal woorden bevat. Er moet toch minstens 2 kolommen of wel 1 pagina per artikel gevuld kunnen worden, inclusief een afbeelding.

Het vinden van de juiste afbeeldingen is niet het meest moeilijke, maar soms wel tijdrovend. We doen dat met z'n allen. Het fotoarchief van Old Go is een dankbare bron, maar soms worden er ook actuele beelden gemaakt. Tenslotte is het Erik Veldman van drukkerij Van Ark die er een mooi geheel van maakt. En als dat allemaal achter de rug is, komt het distributiesysteem in actie. Een groep vrijwilligers onder leiding van Jan Dijkema, geholpen door Henk Abbring zorgt dan voor verspreiding, zodat u in de gelegenheid bent om weer te genieten van het resultaat.

In bijna ieder nummer komen we met de vraag of u ook eens een artikel wilt schrijven of op een andere manier hulp wilt bieden, b.v. bij de distributie. Dat wordt zeer op prijs gesteld.

De historie van de gemeente Haren is onuitputtelijk. De redactie van Harens Old Goud doet haar uiterste best om dat aan het papier toe te vertrouwen en daarmee voor het nageslacht te bewaren.

We zijn alweer begonnen aan het eerste nummer voor volgende jaar. Het is zo weer juni.

De Blauwe Ruiters: 'Van LRV en PC' tot 'PSV'

De rijvereniging 'De Blauwe Ruiters' uit Haren kent een rijke geschiedenis. Er is letterlijk te veel om op te noemen voor de in dit blad beschikbare ruimte. Daarom een aantal kenmerken en hoogtepunten van deze roemrijke vereniging en een kort overzicht van het gevecht om te overleven. Om niemand tekort te doen zijn met opzet heel weinig namen vermeld.

Door Annemiek Bos

Hoe het begon.....

Bij de bevrijdingsfeesten van 1945 werd in Haren een allegorisch historische optocht georganiseerd, waarbij iedereen die over een paard beschikte werd opgeroepen deel te nemen. Liefst dertig 'herauten te paard', voornamelijk zo niet uitsluitend boerendochters en -zonen gaven gehoor aan deze oproep, onder leiding van de heer D. van der Laan van de Bereden Politie te Groningen. Dit enthousiasme was voor Van der Laan aanleiding een poging te ondernemen een rijvereniging op te richten. Al op 15 juni van hetzelfde jaar zaten 9 belangstellenden bijeen ten huize van de familie Hemmes aan de Oosterweg, waar nog dezelfde avond werd besloten tot de oprichting van een landelijke rijvereniging (LR) die de naam 'De Blauwe Ruiters' zou gaan dragen, naar de hoofdkleur in het wapen van de gemeente Haren.

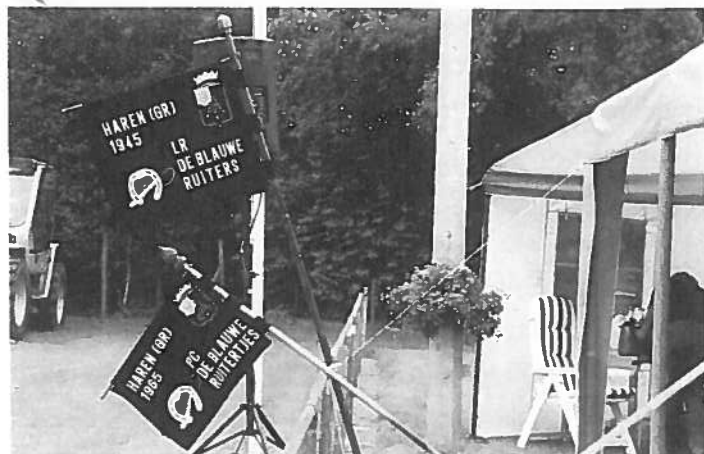

Het winnende (paarden) team: provinciaal kampioen in 1974. Links de instructeur, H.J. van der Wal. Uit: Nieuwsblad van het Noorden, 20-08-1974

Bestuurlijke zaken

Als we de lijst van bestuursleden van de eerste vijftig jaren bekijken valt op dat er vrij weinig mutaties plaats vonden. Slechts vier (!) voorzitters zijn te vinden. Een van de weinige namen die ik toch noem is die van de heer H.J. (Hes) van der Wal, die maar liefst 35 jaar in het bestuur zat waarvan 29 jaar als voorzitter. Hij was zelf een zeer succesvol ruiter, die zelfs internationaal succes behaalde. Vanaf 1969 richtte hij zich meer op zijn thuisfront en stortte zich op de instructie van met name de leden van de in 1965 opgerichte ponyclub (PC). En ook buiten de eigen vereniging heeft de heer Van der Wal zowel regionaal als landelijk zijn kennis en ervaring gedeeld! Bij zijn terugtreden werd hem

het ere-voorzitterschap van de vereniging verleend. Zonder hier nog verder in details te treden: De Blauwe Ruiters zijn hem veel dank verschuldigd!

De vlag van de vereniging

Zoals bij veel organisaties valt het ook bij de Blauwe Ruiters niet altijd mee om bestuursleden te rekruteren. Toch heeft de vereniging op dit moment ook pas haar achtste voorzitter 'aan de teugels'. Een teken dat ook nu nog de bestuurlijke betrokkenheid in het algemeen groot is. Wel is veel veranderd waar het de betrokkenheid en vooral sfeer onder de leden onderling betreft. Hoewel nog steeds een groep oude trouwe leden bij activiteiten elkaar ontmoet, is er een groot aantal vooral wedstrijdrijdende leden dat weinig onderling contact heeft. Terugkijkend wordt vaak gezegd dat één van de belangrijkste oorzaken was, dat de vereniging aan leden moest toestaan (!) dat zij met hun eigen trailer naar een wedstrijd gingen. Nu ondenkbaar maar tot in de 70-er jaren heel gewoon: men ging samen in één trailer naar de toen nog veel schaarsere wedstrijden, onder het motto samen uit samen thuis. Iedereen keek naar elkaars verrichtingen en sprak er over voor en na die tijd. Tegenwoordig ondenkbaar, een hele dag naar een wedstrijddag voor je ene dressuurproef of springparcours!

Bijzondere activiteiten uit de beginjaren tot 1995

Naast de toen nog vele lessen werden tal van activiteiten ontplooid. Om een beeld te geven van de rol van de rijvereniging (ook) in de maatschappij in deze periode, een kleine greep.

Escortes van huwelijken en jubilea daarvan, van (onderlinge) leden waren een 'normaal' verschijnsel. Een wel heel bijzondere gebeurtenis vond plaats op 31 mei 1986. De toen 100 jaar geleden opgerichte postkoetsroute Groningen- Winschoten- Aschendorf zou nog eens gereden worden. Ze zouden begeleid worden door een aantal Blauwe Ruiters en vanaf de Esserweg aansluiten en meerijden tot aan Foxhol. Vertrek: 07.00 uur vanuit Groningen. Toen de ruiters die mee zouden rijden in alle vroegte langs de Hereweg fietsten, vloog

de postkoets hen al voorbij. De postkoets had, kennelijk zonder overleg, besloten maar een uur vroeger weg te gaan en de ruiters konden rechtsomkeert maken... De toneeluitvoeringen op de planken, maar ook 'circusop-tredens' in de manege vormden een wezenlijk onderdeel van het verenigingsleven, dat zich overduidelijk niet alleen op de paarden afspeelde. Jarenlang werd door De Blauwe Ruiters jaarlijks een 'crosscountry' georganiseerd, die op ruime deelname en belangstelling mocht rekenen.

Propaganda-bijeenkomsten

Dat de onderlinge band, die vaak leidt tot de uitspraak 'het was vroeger zoveel leuker' sterker was, was uiteraard deels een gevolg van de samen doorleefde oorlog. De activiteiten en vooral ook de foto's uit die periode stralen een plezier uit dat boekdelen spreekt. Als propaganda, tegenwoordig 'gewoon PR' activiteiten werden niet alleen sprekers uitgenodigd, maar organiseerde de vereniging ook tal van aansprekende demonstraties. In 1946 bestond een avond(of dag-?) vullend programma bijvoorbeeld uit een rijles, een carrousel, een jeu de Rose, een springdemonstratie, een patrouille, een hoedenslag en een stoelendans. De prijs voor de winnaar van dit laatste onderdeel verdiende een pakje shag! Na afloop werden alle paarden opgesteld en deed de voorzitter een oproep aan alle boeren om hun zonen en dochters lid te laten worden. Het waren toch andere tijden...

Regiokampioenschappen op de velden van V.V. Gorecht. Op de achtergrond het waterleidingbedrijf. Het viertal is een combinatie van Blauwe Ruiters en S&O (Schildwolde & Omstreken)

Clubtochten en sportieve evenementen

Behalve aan wedstrijdsport werd zeker in het begin, maar hierover wordt gerapporteerd tot in de 70-er jaren, aandacht besteed aan recreatieve activiteiten. Zo werd er jaarlijks een clubtocht georganiseerd, recreatieve tochten door de Noord-Drentse natuur. Wie niet te paard meekon, ging op de fiets, of later met een rijtuig mee. Heel veel belangstelling was er voor de Hubertusjachten, zogenoemde slipjachten waarbij honden het geurspoor van een vos moeten zoeken. De Blauwe Ruiters organiseerden deze niet zelf, maar reden graag met elders georganiseerde tochten mee.

De Accommodatie

Een voor de vereniging beslissende factor is de accommodatie. In de beginjaren werd getraind in manege Jutting in Helpman. Maar Haren is Haren. Toen de ponyclub werd opgericht werd in eerste instantie geoefend achter de boerderij van de familie Hemmes. Er volgde een rijtje oefenplaatsen, totdat in 1977 de boerderij 'De Lusthorst' met land eromheen aan de Oosterweg gehuurd kon worden van de Gemeente. Met man en macht werd de boerderij door de leden zelf aangepakt en omgetoverd tot een binnen- en buitenaccommodatie. Prachtige wedstrijden werden georganiseerd op deze terreinen die vaak als mooiste van de provincie werden geprezen, steeds met grote inzet van de leden van de bijna legendarische beheerscommissie en een ongelooflijk aantal vrijwilligers. Drie maal zijn de Provinciale Kampioenschappen door de Blauwe Ruiters georganiseerd. De eerste keer ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan. Toen De Blauwe Ruiters enkele jaren geleden letterlijk het veld moesten ruimen en de VV Gorecht hetzelfde overkwam, lukte het toch twee maal om op de goed gedraineerde voetbalvelden kampioenschappen te organiseren, in 2011 en 2012. Eigenlijk al meteen vanaf 1977 vond een nauwelijks aflatende zoektocht plaats naar vervangende accommodatie. De boerderij zou als binnen-accommodatie geen stand houden, gezien de kleine afmetingen en de 'stiepen' in het midden. De zoektochten leidden ondanks de inzet van vele besturen en commissies, niet tot een oplossing. Alle opties binnen de gemeentegrenzen van Haren werden onderzocht. Ook nu, anno 2017, zit de vereniging zonder ruimte. Dat dit de vereniging geen goed gedaan heeft mag duidelijk zijn.

In 2003(?) werd alle bij de KNHS aangesloten rijverenigingen gevraagd te kiezen voor een nieuwe rechtsvorm, een rijvereniging te blijven of een Paardensport vereniging te worden. De Blauwe Ruiters hebben gekozen voor het laatste, hiermee kunnen alle disciplines georganiseerd worden.

Ondanks het gemis van een eigen accommodatie is er ook heden ten dage nog een bestuur dat de schouders er onder zet om aansprekende activiteiten te organiseren die mede beogen leden weer bij elkaar te brengen. Laten we hopen dat dit zodanig lukt dat het 75-jarig bestaan in 2020 op een passende manier gevierd kan worden, met de blik vooruit!

Bronnen:

- *De Blauwe Ruiters 1945-1995, Jubileumuitgave, O. Jansen († 2015), 1995*
- *www.delpher.nl (krantenartikelen)*
- *Eigen archief auteur*

De familie Warmolts op Hof te Hemmen

Een genealogische verkenning

Het gebied tussen Helpman en Haren aan de westkant van de Rijksstraatweg is onderverdeeld. Het gebied heeft van oudsher twee namen, namelijk Dilgt en Hemmen. Dilgt ligt aan de noordkant tegen Helpman (Helpen) aan en Hemmen ligt bij Haren.

Door Roelof van Wijk

In Hemmen hebben naast boerderijen ook ooit twee huizen gestaan, beide bekend onder de naam 'Hof te Hemmen'. Het is niet duidelijk wanneer het zuidelijke huis is ontstaan, van het noordelijke huis is bekend dat het reeds in de periode 1381-1383 werd genoemd.

De hoven te Hemmen waren een leen van de bisschop van Utrecht en de belening werd tot 1795, niet altijd even goed of duidelijk, verzorgd door de Leenkamer van Overijssel, het vroegere Oversticht.

In de zuidelijke hof te Hemmen woonden sinds 1675 leden van de familie Warmolts. Op kaartmateriaal wordt bij de zuidelijke hof steeds de naam van de familie Warmolts aangegeven. Echter in de periode van 1681-1685 staat op de kaart van Starckenborch, dat op de zuidelijke hof de pachterfamilie Eisinge (Eisinck) woonde. Misschien een vergissing of gebaseerd op een ouder gegeven.

Roelef Warmolts en zijn echtgenote Grietien Wijffringh kochten 'een plaatse in Hemmen' op 29 maart 1675. Zij werden toen omschreven als echtelieden in 'het Blouw Huis' te Helpen. Grietien was weduwe van Henrick Thijs (Groenendal) te Helpen. Roelef was schatbeurder. Een schatbeurder was iemand die namens de overheid de 'schat', de belasting kwam innen. Zij waren te Groningen in september 1669 in ondertrouw gegaan en huwden in de Nieuwe Kerk in oktober 1669.

Luchtfoto, links onder de boerderij van de fam. Warmolts

Hij werd beleend met de 'hof te Hemmen' door de Overijsselse leenkamer op 16 september 1676.

Hij en zijn vrouw werden lidmaat van de kerk te Haren

in 1676. In Hemmen werd Roelef eerst diaken te Haren (hij was dat in 1690), later kerkvoogd. Bij de reparatie van de kerktoren in 1714 en bij zijn overlijden in 1720 blijkt hij ook ouderling te zijn geweest. Ook was hij een tijd 'gesworene' van het gericht van Selwert.

Een gezworene was meestal een voorname boer of heer die veel land in bezit had en die naast de ambtman van het gerecht zitting had in de 'rechtbank'. Meestal voor een bepaalde tijd, maar men kon herkozen worden. Bij de aanstelling werd een eed afgenomen, de man werd 'ingezworen', vandaar de naam.

Na het overlijden van Grietien hertrouwde Roelef, vermoedelijk rond 1685-1690 met Anna Maria van Huisen. Uit dit 1e huwelijk zijn Jan Warmolts (geb. onbekend) en Maria Warmolts (1705) geboren.

Anna Maria van Huisen overleed nà 1736. In 1736 schonk zij aan de kerk te Haren een zilveren Avondmaalsbeker, die nog steeds gebruikt wordt.

Zoon Jan Warmolts, geboren te Hemmen rond 1690-1700, werd in Haren begraven op 30 november 1787.

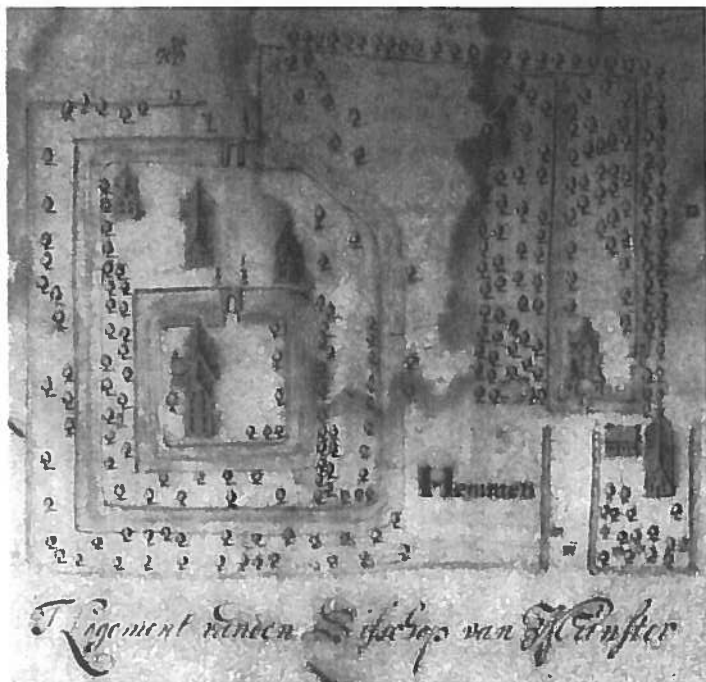
Hij was 'gesworene' van de ambtman van 't Gerichte van Gorecht, in 1733 'gesworene van Selwert' en trouwde in 1722 met Johanna Abberinck uit Haren. Na haar overlijden hertrouwde hij in 1733 met Elisabeth Sluiters uit Groningen, weduwe van advocaat Frijlink. Elisabeth was geboren in 1693 en werd begraven te Haren op 9 oktober 1780. Jan Warmolts werd lidmaat van de kerk te Haren in juni 1723 en werd in 1741 (ruim 20 jaar na het overlijden van zijn vader) beleend met de Hof te Hemmen. Hij was naast ouderling en ouderling-kerkvoogd ook degene die het vervenen ondernam, hij leverde turf aan de stedelijke diaconie en het Pelstergasthuis. Het Geertruidsgasthuis in Groningen was niet alleen een afnemer van turf, maar ook van groenten, die Jan Warmolts liet verbouwen. Waarschijnlijk liet hij halverwege de 18e eeuw verveners uit Friesland komen om zijn aandeel in het gebied van het Paterswoldse meer te ontginnen.

Zijn oudste zoon Dr. Rudolph Warmolts, advocaat te Groningen, geboren te Haren in 1724, maar wonende te Groningen, nam na zijn huwelijk met Maria Hendriks Knijpinga in 1747 een deel van het werk van zijn vader over. Toen echter beiden voor 1780 waren overleden, moest grootvader Jan zijn beide 'ruim levende' kleinzoons in het gareel houden.

De oudste dochter Anna Maria Warmolts, geboren in Haren in 1726, overleden in 1755, huwde in 1749 met de beroepen predikant van Nieuw Scheemda, Jan Sulman Themmen. Zij kregen een zoon die jong overleden is en een dochter, genaamd Helena.

Van de andere kinderen zette de zoon uit het 2e huwelijk de lijn van de heren van de hof te Hemmen voort. Dr. Jodocus Hendricus Warmolts, geboren in 1738, was als student lidmaat van de kerk te Haren in januari 1761. Hij werd doctor in de rechten en huwde te Groningen in 1762 met Cornelia

Christina Offerhaus uit Groningen en woonde net als zijn vader te Groningen. Hij werd in 1766 beleend met de hof te Hemmen, bij overdracht door zijn vader Jan Warmolts. De hof te Hemmen werd na het overlijden van Jan Warmolts in 1787 nauwelijks meer bewoond. Het pand werd te huur of te koop aangeboden in 1791 door Dr. Leonardus Christianus Warmolts en echtgenote Pieterdina Woortman en 'gepossideerd' (in eigendom gehouden). Deze Leonardus was de oudste zoon van Jodocus Hendrikus Warmolts en Cornelia Christina Offerhaus. Tevens werd te koop aangeboden een boerenplaats, bestaande uit 'een behuizinge met derzelve landerijen, mede aldaar gelegen, zoo door Claas Jans en vrouw in losse huur wordt gebruikt voor 200 guldens 's jaars' (Groninger Courant 13-12-1791).

Links de Hof te Hemmen 1672 en rechts de boerderij

Claas Jans (in 1811 met als achternaam De Groeve), geboren in Helpman in 1733, zoon van Jan Klaassens en Lammechien Klaassens, huwde in Haren in mei 1766 met Hinderkien Wolters uit de Pekel A. Hij overleed in Hemmen in 1824, oud 91 jaar, Hindrikje Wolters overleed in september 1826, 90 jaar oud. Zij kregen vier dochters: Janna huwde met Hindrik Meijer te Hemmen, Lammigje huwde met Derk Lucas Oosterveld te Groningen, Hinderika huwde met Willem Egberts Abbring te Hemmen en Woltertje huwde met Lucas Oosterveld wonend te Haren.

Claas Jans zal naast het pachterschap ook de zorg hebben gehad voor de hof toen de eigenaren er niet meer woonden. Uit diverse advertenties blijkt zijn betrokkenheid. Onder ander bij de verkoop in november 1803 van '600 extra dikke en lange eiken stambomen, zeer bekwaam voor timmerlieden, staande bij de borg te Hemmen tussen Helpen en Haren' (Ommelander Courant 15-11-1803).

Wat er daarna gebeurde:

1805: de hof van Warmolts is gesloopt en later opnieuw opgebouwd aan Rijksstraatweg 63.

1822: de gronden komen in het bezit van de boerenfamilie Van Hemmen.

1840: bij acte van vennootschap op den 14e mei 1840 behoorlijk geregistreerd hebben

Egbert David van Lennep, Lodewijk Theodorus Jorissen en Bernardus Lambertus Coninck Boddendijk die verklaren met elkaar te hebben ingegaan eenen vennootschap, aanvang hebben genomen op 1 januari 1840 om voor gemeenschappelijke rekening voort te zetten en te drijven eenen mouterij en fabriek van gedestilleerd azijn en harde zeep onder de Firma van Boddendijk, Jorissen en Co. En zulks in de gebouwen, op het erf en met de gereedschappen van de fabriek van gedestilleerd azijn en harde witte zeep onder de firma's Coninck Boddendijk en Co en B.L. Coninck Boddendijk, gedreven te Hemmen bij Haren. (uit de Groninger Courant van 5 juni 1840).

1841: Jorissen kocht de gebouwen en verkocht ze later op afbraak aan zijn echtgenote, omdat hij burgemeester van Haren werd. 1900: bouw van een nieuwe boerderij, Rijksstraatweg 79, deze is inmiddels al weer afgebroken. Begin jaren 2000, de gemeente koopt de gronden, t.b.v. van een bedrijvenpark Nesciolaan.

Bronnen:

- *Geschiedenis familie Warmolts, via internet (www.warmolts.nl)*
- *Genealogie familie Warmolts via internet, dit is een kopie van Gruoninga 48-2003, zonder voetnoten*
- *Warmolts, door Mw. P. C. Elema in Gruoninga 13-1967*
- *Warmolts, Groningen, Mw. P.C. Elema in Gruoninga 48-2003, uitgebreider t.o.v. 1967*
- *Buitenhuizen in Haren, door Drs. A.C. Timmer, HH R 10*
- *Het Patersvoldse Meer, door Drs. A. H. van Slageren, HH R 6*

Jan Warmolts 1695-1787

Zoon van Roelof Warmolts (1646-1720)

en Grietjen Harmens Wijfferingh (1649-1680)

1ste huwelijk (1722) met Johanna Abberinck

2de huwelijk (1733) met Elisabeth Sluijters

Kinderen met Johanna Abberinck:

Rudolph (Roelef) Warmolts (1724-1780)

Anna Maria Warmolts (1726-1755)

Claasjes Warmolts (1728-1728)

Wemelina Warmolts (1728-1728)

Ludolp Warmolts (1728-1728)

Kinderen met Elisabeth Sluijters:

Jodocus Hinricus Warmolts (1738-1790)

Het huis De Groninger Punt

De heer Jim Klingers te Wijster heeft in het kader van zijn studie een onderzoek gedaan naar het huis De Groninger Punt. Het onderzoek is ingebracht bij de gemeente Haren, Old Go mocht het inzien.

Door Roelof van Wijk

Het huis zou gebouwd zijn in 1736 toen de stad Groningen toestemming gaf er een tolhuisje te vestigen.

De heer Klingers beschrijft de bouwhistorie en de historie van de bewoners gedurende een aantal eeuwen. Daar hij voornemens is een beschrijvend stuk te leveren voor het Historisch Jaarboek Groningen 2017 komt dat in dit verhaal niet aan de orde.

Het onderzoek deed vermoeden dat het huis ouder was dan in eerste instantie bleek. Daarom deed dhr. Klingers een derde, vervolgonderzoek of te wel een verdiepingsonderzoek dat in 2016 het licht zag als uitbreiding van zijn studieopdracht. Ik probeer daaruit iets voor de lezers van Harens Old Goud uit te halen.

Glimmen, Huize 'De Groninger Punt'

Hendrik Jan Folkers en zijn stiefzoon Jannes Reysiger verzochten in 1735 een 'huysje te mogen bouwen' om de tol te kunnen heffen. Een 'huysje', terwijl het een groot pand is. Het blijkt dat er voordien al tol werd geheven en onderdak werd verleend. Al in 1691 vonden de gedeputeerden van de Raad van State uit Den Haag in de Groninger Punt onderdak, nadat hun verblijf in de herberg in Beilen zwaar was tegengevallen. Het was dus 'een redelijke goede herberge, de Punt genaemd'. Bovendien was er een vermelding in de postwagendienst op Lemmer in 1727. De postwagen ging met passagiers en post van Groningen via de Punt en Norg op Beilen aan en zo verder naar Lemmer om uiteindelijk daar met de boot naar Amsterdam te varen.

Met andere woorden: er was al iets voor 1736 en dat 'iets' was onder meer de Weerdenbras, een sterk blokhuis dat in 1505 verrees, met een aarden wal direct achter het huis. Dit huis werd op last van graaf Edzard van Oost-Friesland

aangelegd. De graaf probeerde de stad Groningen onder druk te zetten en liet daarom meerdere 'brassen' (of schansen) aanleggen rond de stad Groningen. In een latere tijd verdween de Weerdenbras als omringende aarden wal, nadat de (houten?) barakken voor de soldaten al eerder waren verdwenen, (daar zal de stad wel de hand in hebben gehad) en dat de plek eigenlijk nooit goed was aangeduid zoals uit het archeologisch onderzoek van 1992 blijkt.

Vermoed wordt dat de herberg in oorsprong een versterkt huis was behorende bij de Weerdenbras. Een in oorsprong tweebeukig huis waarvoor dhr. Klingers een groot aantal aanwijzingen opsomt en dat in latere tijden natuurlijk flink is verbouwd, gewijzigd en uitgebreid.

De heer Klingers vond echter meer. Het bleek dat de tolrechten al in 1734 bij de heer Folkers in handen waren en dat de stiefvader in 1735 samen met zijn stiefzoon het verzoek om een huysje te mogen bouwen indiende om zo de tolrechten over te doen aan de stiefzoon. Ook maakte de stad Groningen zich druk over het terugvinden van de eigendomsrechten van het huis, omdat akten daarover in het ongereede waren geraakt. Daarom werden ook getuigen (oude mannen en een oude vrouw) gehoord. Oud, omdat het natuurlijk over vroeger ging en oude mannen en vrouwen daarover het meeste zouden kunnen weten.

Tot slot gaat dhr. Klingers in op de vraag of het tolhuisje misschien ook (tijdelijk) aan de Drentse kant van de A kan hebben gestaan. Kortom een boeiende studie over een klein plekje in Haren.

Vesting Weerdenbras (22) en Huize de Punt (21)

Open Monumentendag 2017

Het tweede weekend van september staat landelijk bekend als Open Monumentendag. Deze keer viel deze dag samen met de Kunst- en Cultuurmarkt in Haren. Dit jaar was gekozen voor een OMD-informatiestand. Voorheen was de stand van Old Go op de Kunst en Cultuurmarkt samen met klooster Yesse. Nu stond de kraam aan de Rijksstraatweg, naast Intermezso en had de bedoeling om deelnemers te informeren over de OMD-activiteiten.

Door Henk Bazuin

De voorbereidingscommissie dacht even dat de geplande activiteiten van de Kunst en Cultuurmarkt de activiteiten van Old Go negatief zouden beïnvloeden. Doch niets was minder waar. Dat de langdurige regen op de zaterdag beide activiteiten zou verstoren was niet te voorzien maar wel jammer.

Wethouder Mathilde Stiekema opent deze dag in de Dorpskerk in Haren

In samenwerking met Klooster Yesse heeft Old Go een programma ontwikkeld om invulling te geven aan het landelijk thema: ‘Burgers, Boeren en Buitenlui’. Er waren activiteiten in Haren, Noardlaren en Essen. De beide molens en kerken in genoemde plaatsen konden worden bezichtigd evenals twee boerderijen in Onnen en Noardlaren. Een bezoek met rondleiding over het kloosterterrein van Yesse behoorde ook tot de mogelijkheden. De opening werd verricht door wethouder Mathilde Stiekema en vond plaats in de Dorpskerk van Haren. Aansluitend werd een lezing gegeven met een rondleiding door dominee Oosterdijk. Daarna vertrok de huifkar van Willie van Delden voor een rondje Haren-Glimmen-Onnen-Haren. Diezelfde huifkar maakte ‘s middags een rondje in Noardlaren. Ook in Noardlaren werd een lezing gegeven in de kerk, gevolgd door een rondleiding.

Nieuw was de mogelijkheid om twee boerderijen te bezoeken. Bedrijven waar de belangstellende nu een keer naar binnen kon lopen om te zien hoe het vee wordt gehouden in mooie moderne loopstallen. De commissie wil de families Hoenderken in Noardlaren en Steenberg in

Onnen nogmaals hartelijk danken voor hun gastvrijheid. In de gemeente Haren staan tientallen monumentale panden die bijna zonder uitzondering op de gemeentelijke monumentenlijst staan. Langs deze panden waren twee fietsroutes uitgeschreven en uitgegeven in een mooi programmaboekje. Een route naar Essen en de andere route naar Noardlaren.

Annemiek Bos vertelt over klooster Yesse

De belangstelling voor de activiteiten was gering door het slechte weer met name in de ochtenduren. Echter iedereen was vol lof over het gebodene. De molens, kerken en boerderijen hadden veel belangstelling. Zaterdag 8 september 2018 is de volgende Open Monumentendag met als thema ‘in Europa’. Dit kunt u alvast noteren in uw agenda.

Winsteg weer

Op t Potterwoldsemeer
zaailen bootjes mit mien leven vot
vol verlangst noar vrouger
noar minsen van weleer.

Op t rimpeln van t woater
is t gladdes nou wel vot
vrust nog t olle veen
bie Helder wordt t loater.

Komt over t woater winsteg weer
mien hoar word nat en gries
as doeven in de hoge bomen
bie t Potterwoldsemeer.

Mien ogen zuiken t zuuderlicht
op t Kunstweg veur bie Visser
in regen goa ik vot
trek deur van vrouger verzichtig dicht.

Anne Hoogebrug

Anne Hoogebrug is het pseudoniem van Freerk Mulder

Buitenhuis de Mickelhorst en zijn bewoners tot aan de 17e eeuw

Van het vroegere landgoed 'De Mickelhorst' zijn heden ten dage nog enkele sporen in de wijk Oosterhaar terug te vinden.

Menne Glas dook in de archieven en stelde aan de hand van zijn onderzoek een uitvoerig verhaal samen. Henk Bazuin heeft het voor ons blad ingekort en voegde geografische paragrafen toe. Opgemerkt wordt dat namen in die tijd op verschillende manieren geschreven werden.

Situatietekening Oosterhaar 2017

Met de benaming 'De Mickelhorst' wordt heden ten dage de zorgboerderij aangeduid, gelegen aan de Klaverlaan in de wijk Oosterhaar op een deel van de Ossebrinken. De Mickelhorst is een historische benaming: in voorgaande eeuwen werd de streek aan de oostkant van Haren zo genoemd. De begrenzing wordt gevonden in ten noorden de Noorderzanddijk bij Essen, ten oosten het Schuitendiep, ten zuiden de Haarderhooijdijk en ten westen het Westerveen.

De naam komen we tegenwoordig tegen in de straatnamen Middelhorsterweg en Oude Middelhorst. En het complex van seniorenwoningen aan de Parkweg en de Burchtweg, in de volksmond bekend als het kabouterdorp, heet officieel sinds 1951 Coöperatieve Woonvereniging 'De Middelhorst'.

De aanleg van de spoorlijn Groningen-Meppel van 1868 tot 1870 verdeelde het gebied de Mickelhorst. Zo is de benaming Voorste en Achterste Mickelhorst ontstaan. De huidige Middelhorsterweg werd in de volksmond Voorste Mickelhorst genoemd en de Oude Middelhorst, de Achterste Mickelhorst. Vanuit de dorpskom gezien, woonde men achter of voor het spoor. Deze aanduiding wordt nog wel eens gebezigd.

In de zeventiende en achttiende eeuw was in het gebied de Mickelhorst een buitenhuis met landgoed gesitueerd, welke eveneens als de Mickelhorst werd aangeduid. In 1818 werden de landerijen en bijbehorende boerderijen verkocht aan de pachters ervan. Het buitenhuis heeft daarna nog diverse eigenaren gehad. Het buitenhuis is halverwege de negentiende eeuw (1869) grotendeels gesloopt, de goederen zijn langzamerhand bij vele eigenaren terecht gekomen.

In de Harense Historische Reeks komt de Mickelhorst enkele malen voor. Zo heeft A.C. Timmer het landgoed opgenomen in zijn boek *Buitenhuisen in Haren*. Daarnaast is door F.C.J. Ketelaar in het boek *Driften, stegen, lanen* bij diverse straatnamen (Olde Kooi, Oude Middelhorst, Kooisingel, Parkweg) het nodige vastgelegd. Ook in Harens Old Goud zijn eerder artikelen over de Mickelhorst verschenen.

Het gebied de Mickelhorst is pas in het midden van de zestiende eeuw ontgonnen en in percelen opgedeeld. Uit die tijd dateert een handschrift betreffende de inkomsten van de stad Groningen uit het Gorecht in 1563-1564.

Hijr nae volgenn die woeste Landenn in Haeremarcke gelegenn die inn verledenn jaerenn gescheijden sinnen. [...] Noch vann dat stucke inn die Mickelbarst dat sick strecket vann dat Landt genoempt Hemelrijck up den middelwech daer die valckenaer placht tho liggenn, is groot tnegentich mudde Landt off wat meer, is beijtvelddt [...] Noch is gescheijden eenn stucke Landes, wort genoempt dat Witte veen, gelegenn nae dat suiden an desse Mickelhorst [...] Dit selve is gescheiden up Sunte Lucijenn dach anno lvi.

Er is sprake van 'woeste landen' die 'gescheiden zijn' in 1557. Het lijkt er dus op dat het gebied rond die tijd in gebruik wordt genomen, waarbij het eigendom aan diverse partijen wordt toebedeeld. Een akte die dat bevestigt is getekend op 2 december 1564. In die akte verdelen Burgermeesters en Raad van de stad Groningen enerzijds, en vrouw Stijne Jarges, met de voormond (voogd over minderjarigen) Duiert Alberda over de kinderen van Evert Ulger en wijlen zijn vrouw Dethien anderzijds, landen in Haren. De Stad krijgt het Noordveld achter Essen, groot 22½ mudden, in bezit, *soe groet ende kleen als dat nu ter tyt afgegraven end bekampet is.*

Dit cursieve fragment wijst erop dat dit land net in cultuur gebracht is. *De wederpartij ontvangt sodanen anpart landes als der Stadt Groeninghen tho dele gevallen is up den Mickelhorst.*

Noch ...

Het land op de Mickelhorst blijft 'in de familie'. Op 11 april 1585 leent het echtpaar Duiert Ulger en Evert Jarges 200 daalders tegen 7% rente van vrouw Anna Veelkers. Als onderpand wordt gesteld: *een stucke landes gelegen onder*

den kloekenslach van Haren, die Mickelhorst genoemptt, die Roeleff Homme nu ter tyt als meijer gebruket, ene voert uuth ende over unsen heerdt landes gelegen tho Hemmen. Mit die landen over het Wester-deep, ende mit de huys daerup staende.

Het lijkt er dus op dat in deze tijd de Mickelhorst ontgonnen is maar nog onbebouwd blijft, er wordt immers gesproken over een stuk land in gebruik bij een pachter.

De vroegste akte gevonden over de Mickelhorst als landhuis is uit het jaar 1619, wanneer deze op 28 juli bij der brennender keersen uithganck verkocht wordt. Een fragment uit de omschrijving: *[Hend]rick Cnotte und sijner huisfr. behuisinge staende tho Haeren op den [Mickel]horst met hofte, geboomte, graffte und beemstede, mit alle anderen und thobehoren met noch omtrent vijff und t'sestich mudde lants.*

De koper is *Willem Clant van wegen Assuirus Croene* die 830 gl. met nog 33 daalder per mudde betaalt. Van de hier genoemde verkoper Hendrick Cnotte is tot op heden niets bekend. Evenmin hoe het eigendom van de Ulger/Jarges familie is overgegaan naar de Cnotte familie. Hoe de Mickelhorst uit het bezit van koper jonker Assuerus Croon is verdwenen is evenmin duidelijk, evenals wie precies de volgende eigenaar is. In de verponding (belastingregister) van 1630 komt de naam van Assuerus Croon in Haren niet voor.

Bruggetje vanaf de Borgsingel over de gracht naar de plek waar eens de Mickelhorst stond

In elk geval is een redelijk snel in de tijd opvolgende eigenaar van de Mickelhorst de jonker Hildebrant Gruis. Hillebrant is een telg uit een voorname familie, zo bezitten in deze periode twee gelijknamige neven Hillebrant Gruis respectievelijk de borg te Lellens en de borg te Wirdum. 'Onze' Hillebrant Gruis, zoon van Roelof Gruis en Hille Aldringa, wordt veelvuldig genoemd als hoofddeling van Feerwerd, Leeghkerk en Dorkwerd. Voor details over de familie Gruis wordt de geïnteresseerde verwezen naar het

werk verricht door de heer H.J. Hommes, gepubliceerd in 'De Nederlandsche Leeuw'.

Hillebrant Gruis wordt in 1641 gedwongen door zijn schuldeisers zijn bezittingen op de Mickelhorst te verkopen. De bekendmaking hiervan vindt plaats op 31 juli 1641 met betreffende de Mickelhorst de volgende omschrijving.

Een behuisinge, groote schuure ende olde hofte, ten westen en ten oosten, met ongeveer vijftich schone vruchtboomen beplantet. Met graffen ende cingels (blivende van desen geeximeert de nie behuisinge end nije ooster ende zuiderhoff soo d'overste Lieutenant B. Bijma heeft laten timmeren ende planten.) Met veer goede kampen, soo weijde als boulant, alle om ende bij het huis op de Mickelhorst onder den kloekenslach Haren gelegen als oock noch de weide Ossebult groot ongeveer anderhalf mudde lant, zijnde dese kampen, hofte ende Ossebult, samen ende in 't geheel groot ongeveer veertich mudden.

Edoch alles soo groot ende klein, goet ende quat, als 't selve bij Gruis heeft konnen verdedigt worden. Hebbende dese Mickelhorst lander der Ossebrinck ten Noorden, Jan Luitjens en d'Ossebrinck ten Oosten, de Bure-wech ten zuiden ende de Kojcamp ten westen ter naesten zwetten. Voor welke behuising, hofte, vier campen landes, sampt Ossebult, in voeges voors. miet alle desselfs annexen ende toebehoren, in genere is geboden te geven, twee duisent vijffhondert Caroli gulden.

Wil daer eemant meer voor geven, op conditie dat de koper het coop-schat binnen drie maenden nae der keersen uitganck in rechtshanden sal opbrengen, de kome alhijr binnen Groningen op maendagen den 20 septemb. op veer uren des naemiddages in 't heeren wijnhuis, alwaer men alsdan, de behuisinge, hofte, veir campen etc. bij brennender keersen uitganck sal opslaen ende verkopen ende den koper met genoechsaeem zegel ender brieve vervissen.

De veiling van de Mickelhorst op 20 september 1641 eindigt met:

waer de keerse is uitgegaen ende Pieter Brongers kooper gebleven voor hem ende Herman Bartholomaus, voor de summa van vier duisent ende vijftich Caroli gulden. Deze heren zijn dus de volgende bezitters van de Mickelhorst, terwijl een huis met tuin op het terrein in eigendom blijft van luitenant Bijma.

De genoemde luitenant Bijma is Balthazar Bijma, schoonzoon van Hillebrand Gruis en Willemina Alberda. Hij trouwde op 23 april 1637 met Rolina Gruis.

Bronnen:

- *alle akten die geciteerd zijn bevinden zich in RHC Groninger Archieven*
- *Harener Historische Reeks: 'Buitenhuizen in Haren' door A.C. Timmer en 'Driften, stegen en lanen' door F.C.J. Ketelaar*
- *gegevens van Gruis uit 'De Nederlandsche Leeuw'*
- *achtergrond uit eerdere nummers van 'Harens Old Goud'*

Het kinderziekenhuis W.A. Scholten

Zesentwintig jaren had Haren een ziekenhuis voor zieke kinderen binnen zijn grenzen. Wat valt er te vertellen over de achterliggende geschiedenis van deze kliniek? Een verhaal over altruïsme, vrijgevigheid en bedrijfsmatig-denken.

Door Dick van Nienlande

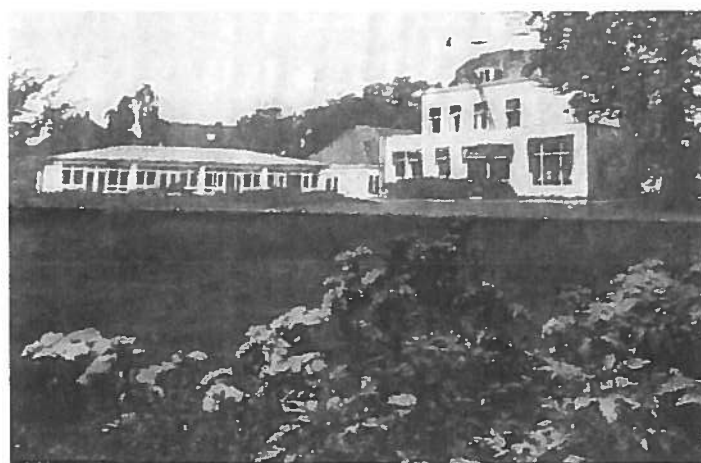
In augustus 1951 kocht de Groninger stichting 'Het kinderziekenhuis W.A. Scholten' het landgoed Huize Hemmen voor fl. 70.000 van Pieter Kreukniet. Het landgoed was 1.44 ha groot en lag aan de Rijksstraatweg nr. 63 in Haren. De stichting had het plan het kinderziekenhuis dat in 1890 in Groningen van start was gegaan in Haren voort te zetten.

Op 10 juli 1953 volgde de feestelijke opening met 50 genodigden en 8 toespraken. Onze burgemeester in die tijd, mr. F.W. van Ketwich Verschuur ging in zijn speech terug naar de tweede helft van de 19e eeuw, toen in Nederland het idee van een kinderziekenhuis vorm kreeg. Dit ging in tegen het wijdverbreide sentiment dat de wenselijkheid van een kinderziekenhuis en kindergeneeskunde in twijfel trok, ja zelfs tegenhield. Hij citeerde in dit verband een uitspraak van een hoogleraar die de hoge kindersterfte, met name bij de minvermogenden een 'natuurlijke wieding' noemde. Volgens deze zienswijze is kindersterfte een natuurlijk proces dat alleen de sterken laat overleven en zo de bevolking fit en veerkrachtig houdt. Het verplegen van zieke kinderen is dan ook ondoelmatig en dus onnodig.

Voor zover is na te gaan lichtte Van Ketwich Verschuur een en ander niet verder toe. Hij had ongetwijfeld dr. S.R. Steinmetz in gedachten, etnoloog en hoogleraar in Amsterdam die deze opmerking maakte in zijn artikel 'de toekomst van ons ras' (de Gids 1910). Steinmetz was een prominent aanhanger van de leer van de rasverbetering, de eugenetica. Deze loot van het Sociaal Darwinisme was in die tijd in Nederland niet onomstreden. Maar ook de centrale en lokale overheden hadden op grond van andere motieven weinig op met de zorg voor kinderen. Uitsluitend het deel van de bevolking dat productief was mocht profiteren van maatregelen op geneeskundig gebied, was de redenering. De toen vaak geciteerde uitspraak 'Zieke kinderen zijn de patiënten van de Voorzienigheid' geeft de tijdgeest goed weer. En dit alles terwijl de kindersterfte toch zeer groot was. In de stad Groningen bedroeg in de laatste twee decennia van de 19 eeuw het percentage overleden kinderen in de groep 0-1 jaar rond de 22 (exclusief de doodgeborenen), voor de groep 1-4 jaar zo'n 13 en voor de groep 5-13 jaar bedroeg het percentage 7.

Zieke kinderen, rijk of arm, werden in die tijd doorgaans

thuis verpleegd. Kinderen werden wel opgenomen in het Academisch Ziekenhuis aan de Munnikeholm, waar jong en oud op zaal naast elkaar lagen. Maar opname van kinderen vond alleen in uitzonderlijke gevallen plaats. Men was bang voor besmettelijke ziekten die de kinderen konden overdragen en dan was er de vrees dat de moraal van de ouderen een slechte invloed op de kinderen zou hebben. Overigens was verpleging aan de Munnikeholm riskant. Er was weinig kennis over gezonde voeding voor baby's, peuters en kleuters en de hygiëne stond op een laag peil. Dan had verzorging thuis toch wel de voorkeur. Voor de elite en de middenklasse was dit een reële mogelijkheid. Wat 'thuis' voor kinderen die in armoede leefden betekende, laat Chris van Abcoude, de auteur van 'Kruimeltje' en 'Pietje Bell', ons meemaken in zijn brochure 'droevig kinderleven in Rotterdam' uit 1903:.... *In Rotterdam leeft verborgen, weggekropen in donkere schuilhoeken, onopgemerkt in vinze stegen en sloppen, een volksklasse, die een wanhopigen strijd voert om het bestaan. Een strijd, zóó vreeselijk, zóó hartverscheurend jammerlijk, dat de aanschouwing daarvan ons het hart doet breken.* 'En daar, lezer, in die donkere samenleving, te midden van goor griezelige krotstegen, pest-dampen-nit-brakende menschen-bolen, dáár leven kinderen! Kinderen, ons toekomstig volk.....'. In Groningen was het niet veel anders.

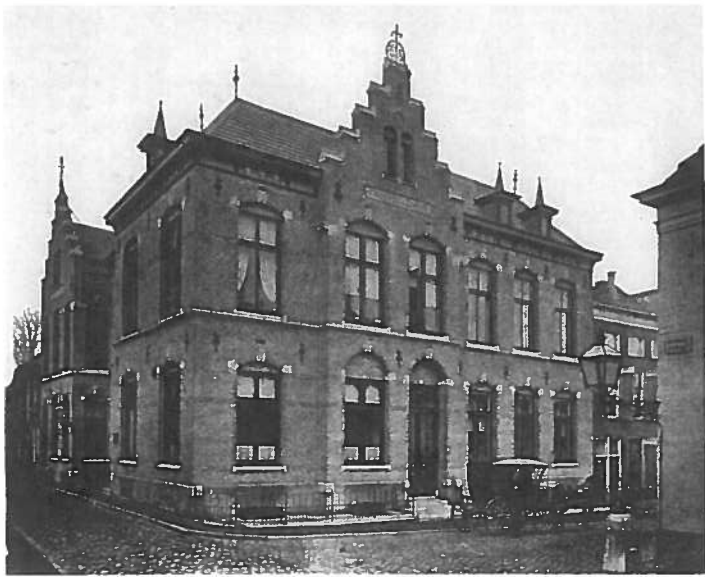

Achterkant van Huize Hemmen met paviljoen

Het waren vooral huisartsen die zich het lot van de zieke kinderen aantrokken. In Groningen waren dat de artsen S.B. Ranneft en D.H. Reilingh, twee witte raven binnen de Groninger medische beroepsgroep. Zij maakten in 1889 de bekende grootindustriële Willem Albert Scholten enthousiast voor hun idee van een kinderziekenhuis voor minvermogenden. Scholten was genereus en schonk de stad het kinderziekenhuis waar zijn naam tot aan de liquidatie aan verbonden zou blijven. Het was zijn cadeau ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag en zijn gouden jubileum als ondernemer.

In 1890 startte de exploitatie van het kinderziekenhuis

in een huurpand aan de Zuidersingelstraat in afwachting van een nieuw gebouw dat Scholten aan de St. Jansstraat hoek Singelstraat liet neerzetten. Het ziekenhuis was direct al een succes. In het eerste jaar werden door Ranneft en Reilingh 328 gratis consulten gegeven en werden er 80 patiënten verpleegd. In juli 1901 verhuisde het naar de St. Jansstraat. Het gebouw en de inrichting werden geroemd, met name omdat het specifiek voor de verpleging van kinderen was ontworpen. Daarnaast was het voorzien van allerlei nieuwigheden zoals stromend water, gasverlichting, riolering en zelfs centrale verwarming. Medisch gezien was het breed georiënteerd en had het met een kroepzaal, een operatiekamer en een isoleerkamer een volwaardige inrichting. Een melkkeuken en een koepokinrichting werden in resp. 1907 en 1913 gerealiseerd.

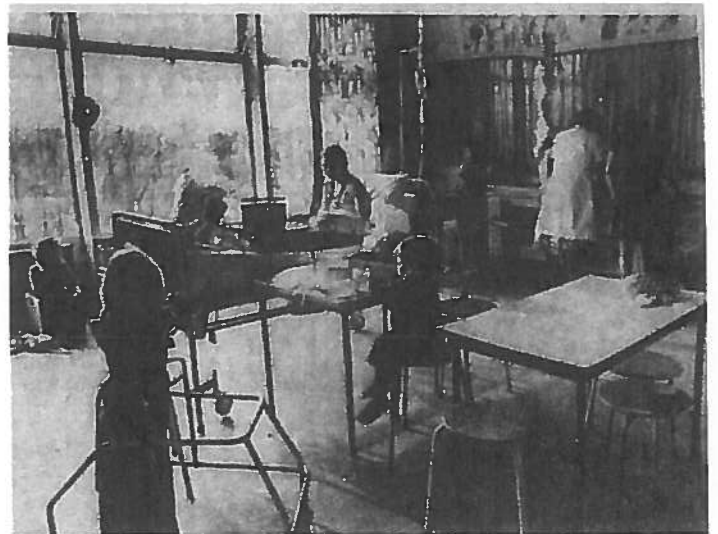

Het Kinderziekenhuis aan de St. Jansstraat hoek Singelstraat in Groningen. Foto J.G. Kramer. Beeldbank Groningen

In 1891 werd de vereniging 'Het kinderziekenhuis W.A. Scholten' opgericht en moest het ziekenhuis voor bestuur, beheer en financiën op eigen benen staan. Scholten had zijn twijfels daarover en nam de eerste 5 jaren de exploitatie voor zijn rekening. Maar de financiën bleven ook na die overbruggingstijd een probleem. Het kinderziekenhuis was zelfstandig, maar de band met het nieuwe Academisch Ziekenhuis aan de Oostersingel werd stevig aangehaald. Zo zou de hoogleraar kindergeneeskunde ook verbonden worden aan het kinderziekenhuis en kreeg het een rol bij de opleiding van (kinder)artsen. Het kinderziekenhuis kreeg daarvoor een financiële vergoeding van de overheid. Wel werd bedongen dat chirurgische ingrepen voortaan in het Academisch Ziekenhuis zouden gebeuren wat voor het kinderziekenhuis een verschraving van het aanbod en de financiën betekende. In 1941 opende het Academisch Ziekenhuis op zijn terrein een kliniek voor kinderen, met

betere medische voorzieningen en behandelmogelijkheden. Het bestuur van het kinderziekenhuis zag weinig perspectief meer en beëindigde de exploitatie. Tijdens de bevrijding van Groningen in 1945 werd het gebouw verwoest. In 1946 verkocht de vereniging de grond en ging vervolgens te ruste.

In 1951 werd dr. J.H.P. Jonxis hoogleraar kindergeneeskunde in Groningen en lid van het bestuur van de vereniging, inmiddels stichting Kinderziekenhuis W.A. Scholten. Jonxis wilde het kinderziekenhuis in het landelijke Haren voortzetten als buitenkliniek voor de kinderkliniek van het Academisch Ziekenhuis in Groningen. Jonxis omschreef de buitenkliniek als een verpleeginrichting voor langdurige verzorging en observatie van patiëntjes, terwijl diagnose en behandeling in Groningen plaatsvonden. De verregaande (kostbare) specialisatie en dure bedden in de kinderkliniek van het Academisch Ziekenhuis zouden volgens Jonxis dan efficiënter ingezet kunnen worden. Het plan viel in goede aarde. Huize Hemmen werd aangekocht, er werd verbouwd en aangebouwd en op 10 juli 1953 vond zoals aan het begin van dit stukje al is gememoreerd, de feestelijke opening plaats.

Zaal in het kinderziekenhuis in Huize Hemmen

De kliniek werd een groot succes. Aaltje Visser, de eerste verpleegkundig directrice kon aan het bestuur een goede bedbezetting melden. In 1956 werd het naastgelegen 'De Hoge Kamp' voor het zusterhuis aangekocht. In 1958 werd begonnen met de verpleging van astmapatiëntjes, later volgden hartpatiëntjes. In 1971 werd 'het paviljoen' in gebruik genomen. Toch zag de toekomst er niet zonnig uit. In 1975 luidde de directrice mw. dr. M.A. Broer de noodklok. Het dalend geboortecijfer zou zorgen voor onderbezetting met alle financiële consequenties van dien. In dat jaar was de bedden capaciteit nog 80 en de bezettings-

graad 87%. Twee jaar later was de beddenscapaciteit al teruggebracht tot 48. Toen in 1979 het Academisch Ziekenhuis zijn nieuwe kinderkliniek opende sloot het kinderziekenhuis zijn deuren. Dat was op zondag 1 juli van dat jaar, 'maar we gaan er in ieder geval geen huilende toestanden om maken' zei de verpleegkundig directrice mw. A. Bodemeijer in de Gezinsbode. Op 21 mei 1985 werd de Stichting opgeheven.

Bronnen:

Naast de bronnen die zijn genoemd in de tekst zijn verder geraadpleegd:

- Pim Kooi, Groningen 1870 – 1914

- R. Ekkelboom (red.), Van Meet Af Aan

- RHC Groninger Archieven, het archief van het W.A. Scholten Kinderziekenhuis 1890-1985

Patienten:	Woonplaats:	Operatie:	Ontslag:
Nr 1 jongste met harsmon	Broustang	geoperieerd	ontslagen, herstelt.
Nr 2 meisje met etterlaes in de buik	Bellingwolde	geoperieerd	ontslagen, herstelt.
Nr 3 meisje met Orsomp	Hooykerk	luchtpijpsnede	herstelt ontslagen.
Nr 4 jongste met keeten op de harsmon	Groningen	ronnen van de harsmon	lydel p na de bare wegen roovont. herstelt ontslagen.
Nr 5 meisje met scharre hals	Bellingwolde		noy aanwerig
Nr 6 meisje met kloerakt en teeren	Groningen	luchtpijpsnede	herstelt ontslagen
Nr 7 jongste met Orsomp	Groningen		noy aanwerig
Nr 8 jongste met Orsomp	Groningen	geoperieerd	herstelt ontslagen.
Nr 9 jongste met een etterlaes op de buik	Uithuizen		noy aanwerig
Nr 10 meisje met een wma op de g'zicht	Groningen	luchtpijpsnede	noy aanwerig
Nr 11 jongste met Orsomp	Groningen		noy aanwerig
Nr 12 kind met water in de buik	Groningen		noy aanwerig
Nr 13 kind met scharre long ontlaeking	Groningen		noy aanwerig
Nr 14 jongste met scharre long	Uithuizen		noy aanwerig
Nr 15 jongste met long ontlaeking	Groningen		noy aanwerig
Nr 16 jongste met Orsomp	Groningen	luchtpijpsnede	noy aanwerig
Nr 17 jongste met gebroken botbenen	Groningen		noy aanwerig
Nr 18 meisje met scharre rug	Groningen		noy aanwerig

Weekrapport over de behandelingen in het kinderziekenhuis bestemd voor W.A. Scholten RHC Groninger archieven, bedrijfsarchief W.A. Scholten NV

Onderstaande bedrijven en vrienden van Old Go hebben deze uitgave van Harens Old Goud mede mogelijk gemaakt

Bedrijven

- Dunning Makelaardij, Rijksstraatweg 207, tel. 5346699. Uw betrouwbare partner voor wonen
- Auto de Groot Haren bv. Rijksstraatweg 115, tel 5349444. Voor APK en onderhoud van alle merken
- Kookstudio-Haren en Buywine biowijnen, Kerkstraat 26 en 28, tel. 5370455
- Coöperatie Boomker+, Rijksstraatweg 205, tel. 5344013. Ook voor al uw historische boeken
- Dierenspeciaalzaak De Molen, tel. 5350215. Bij Discus Ekkelkamp vindt u alles voor uw huisdier
- Wijnhuis Enotria, Rijksstraatweg 222-1, tel. 5350974, info@wijnhuisenotria.nl. Voor Europese kwaliteitswijnen
- dekoffiewinkel.com, De Brinken 1. Speciaalzaak in koffie en thee en voor heerlijke bonbons!
- Astoria catering-partyservice, tel. 5345200, info@astoria.nl. Intermezzo, Sassenhein; als u iets te vieren heeft
- TIB totaal installateurs: al 33 jaar een begrip in Haren, tel 5349902. Vandaag gebeld? Vandaag hersteld!

Vrienden

- Fam. Brunt Haren

Wordt óók Vriend van Old Go!

Voor informatie: redactie@oldgo.nl

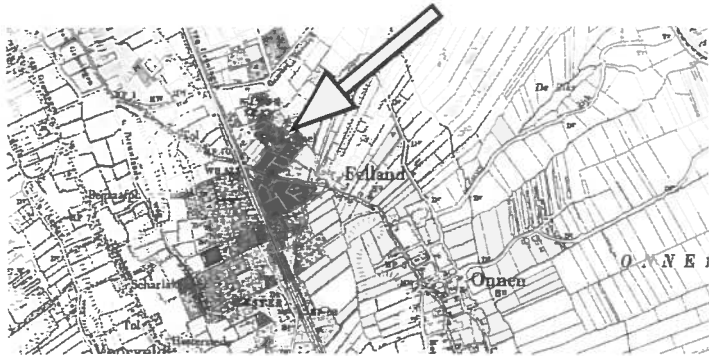
Prof. dr. Hendrik Willem Middendorp in relatie tot Tuindorp

Het Tuindorp in Haren is bij iedereen bekend, maar wie was de heer H.W. Middendorp en wat hebben ze met elkaar te maken? Waar eens het jachthuis met de visvijver was gelegen, 'De Koepel' genaamd, is nu de wijk Tuindorp gesitueerd sinds de jaren 20. De vijver is in stand gebleven.

Door Roelof van Wijk

Hendrik Willem Middendorp, geboren in Steenwijk in 1842, kwam uit een artsenfamilie; hij ging ook medicijnen studeren en vervolgde zijn studie in Berlijn. Na terugkomst promoveerde hij in Groningen in juli 1867. Al in zijn studententijd deed hij veel praktisch onderzoek en werd daarmee bekend en beroemd; ook zijn proefschrift ondervond veel waardering, met name in het buitenland. Hij wees in 1870 een benoeming aan de Hogeschool van Osaka in Japan af, omdat hem een lectoraat aan de Groningse Universiteit was toegezegd. Dat aanvaardde hij in februari 1871, maar al in juli daarop werd hij tot professor benoemd in algemene ziekte- en ontledkunde.

Hij was vrijgezel en kocht een buitengoed aan de rand van Haren, dichtbij de grens met Onnen. Op een topografische kaart uit 1903 is dat aangegeven als 'De Koepel'. Maar er was meer zoals uit de verkoopadvertentie van notaris Quintus uit 1913 blijkt: het wordt aangeprezen als 'een rustig aangenaam gelegen wildrijk jachtterrein, met een grote visvijver en een jachthuis, schuren en nog twee kampen grasland en een prachtig wandelpark', etc. totaal bijna 5 ha.

Situatie waar het landgoed De Koepel eens heeft gestaan

In dat buiten was een koepel (de weilandjes achter de koepel werden verhuurd) en hij verbleef daar soms een paar dagen. Er lag ook een eilandje in een vennetje waar hij volgens sommigen in een 'theehuisje met gekleurd glas' in afzondering vertoefde.

De Koepel kwam als naam van het buitengoed ook terecht op de topografische kaart van Haren uit 1898 en 1899 (Historische atlas Drenthe, kaart 115 Eelde).

Hendrik Middendorp

In mei 1889 reed een eerdere knecht, de oud-cavalerist Nicolaas de Boer uit Steenwijk, op een paard ter hoogte van Huize De Kamp aan de Rijksstraatweg in volle vaart tegen een laaghangende boomtak, viel van het paard en overleed ter plaatse. Middendorp had hem kort daarvoor nog gewaarschuwd voor laaghangende boomtakken.

Dat professor Middendorp een sociaal voelend mens was blijkt ook uit zijn ingezonden stuk in de krant na een spoorwegongeluk in Drenthe. De verlichting in de trein waarmee de professor altijd naar Steenwijk ging, was erg slecht, zo slecht dat pas de volgende morgen nadat het licht was geworden nog twee slachtoffers van het ongeluk werden gevonden, waarvan er één was overleden. Volgens de professor hadden toch tenminste scheepslantaarns kunnen worden opgehangen!

Na het overlijden van de professor in mei 1918 werd zijn huis aan de Emmasingel in Groningen ter verkoop aangeboden. Zijn buitengoed was reeds verkocht.

Architect Philippus (Flip) Jacob Hamers (1882-1966) uit Bussum maakte in 1919-1920 een plan voor een Tuindorp. De bouw van woningen en een lagere school voor de spoorwegmensen op het gebied naast het rangeerterrein van Onnen. Zo is in fasen Tuindorp (via de woningbouwvereniging Onnen) rondom de oude visvijver ontstaan.

Wat in Haren nu de Koepel heet is het sportpark aan de westkant van het spoor aan de Onnerweg en de dr. Ebelsweg. Dat is ontstaan nadat sportverenigingen uit Haren gezamenlijk het sportpark gingen gebruiken.

Bronnen:

-Wikipedia (foto prof. Middendorp)

-Delfber, oude kranten

-Nieuwsblad van het Noorden (advertentie verkoop vastgoed)

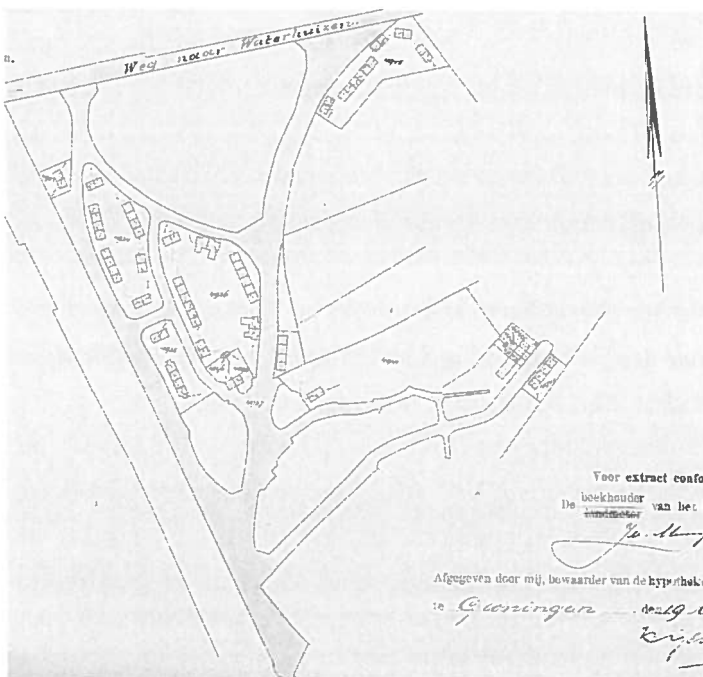
Tuindorp 100 jaar

Het begin van de ontstaansgeschiedenis van Tuindorp ligt precies 100 jaar geleden bij de oprichting van de woningbouwvereniging 'Onnen' op 14 september 1917. Dit gebeurde op initiatief van de Maatschappij tot Exploitatie van de Staats Spoorwegen, kortweg afgekort als S.S., de voorloper van de N.S.

Door Gertjan Hakkaart

In het begin van de vorige eeuw was er behoefte aan een groot rangeerterrein voor de S.S. en omdat er in de stad Groningen geen ruimte was, werd gekeken naar een plaats in de directe omgeving en werd uiteindelijk gekozen voor een terrein bij Onnen.

De komst van zo'n rangeerterrein leverde werkgelegenheid op en om de arbeiders zo dicht mogelijk bij hun werk te laten wonen besloot de directie van de S.S. een afzonderlijke wijk te laten bouwen voor haar personeel. Deze wijk zou Tuindorp gaan heten en daartoe richtte de S.S. de zelfstandige woningbouwvereniging 'Onnen' op onder voorzitterschap van de toenmalige burgemeester D. Boerema.

Plattegrond Tuindorp

Om te kunnen bouwen was bouwgrond nodig en de S.S. kocht daarvoor 52560 m² (bij benadering een stuk grond van 170 bij 300 meter) ten oosten van de spoorlijn aan van professor Medendorp (sommige bronnen spreken van Middendorp) uit Groningen.

De bouw van de eerste 18 woningen en vervolgens het tweede complex van 32 woningen, ontworpen door architect Hamers uit Bussum werden opgeleverd in mei 1920 en januari 1921.

Zodra een woning opgeleverd werd kreeg het een huisnummer, te beginnen bij Tuindorp 1 om 6 jaar later, eind 1925, te eindigen bij Tuindorp 132.

Blekenweg omstreeks 1925

In september 1951 schreven B&W van Haren aan de gemeenteraad 'dat het voor degene die in het Tuindorp alhier niet goed bekend is, zeer moeilijk is om een bepaald huis te vinden, een gevolg van het feit dat alle huizen doorlopend genummerd zijn en de verschillende wegen geen afzonderlijke namen hebben'.

Om aan die toestand een einde te maken stelde B&W voor om de verschillende wegen in Tuindorp een naam te geven met voor elke weg een aparte huisnummering, waarbij gekozen werd voor de namen Spoorlaan, Middenpad, Mezenlaan, Lijsterweg, Vijverpad, Blekenlaan en Tuindorpweg.

De eerder genoemde 18 woningen stonden aan de Spoorlaan met als Tuindorpnummers 1, 2, 4 t/m 12, 17 en 18, het complete Middenpad met 13 t/m 16 en Lijsterweg 3; het tweede complex van 32 woningen betrof de Spoorlaan met Tuindorpnummers 19 t/m 22, Tuindorpweg 23, 24 en 44 t/m 50 (inclusief 2 winkels met woning op 45 en 46), Mezenlaan 25 t/m 30 en 34 t/m 43 en tot slot Lijsterweg 31 t/m 33.

Daarna werden nog woningen gebouwd aan de Tuindorpweg 51 en 52, Lijsterlaan 53 en 54 (2 winkels met woning) en de Spoorlaan 55 alvorens de gemeente Haren de op door S.S. geschonken grond de Tuindorpschool met bovenmeesterswoning bouwde, welke in 1922 haar deuren opende en de Tuindorpnummers 56 en 57 kreeg. Maar de omvang en de daarbij behorende werkgelegenheid van het rangeerterrein verlangde een groter woningbestand en met de bouw van het derde complex werd, onder architectuur van de heer Pothoven uit Amersfoort, begin 1925 gestart aan de Tuindorpweg met de Tuindorpnummers 62 t/m 75 en 130, de complete Blekenweg 58 t/m 61 en 84 t/m 129 en het Vijverpad 76 t/m 83 en 131 en 132.

Een kopie van het raadsstuk 1951-77 dat gaat over de naamgeving van de straten in Tuindorp en de nieuwe huisnummering is te verkrijgen via het secretariaat van Old Go. Eind 1925 waren alle woningen gerealiseerd en bestond Tuindorp uit 132 woningen (de vrijstaande bovenmeesterswoning, twee-onder-één-kap met rieten of pannendaken, rijtjeswoningen van 2 tot 8 onder één dak), 4 winkels, een lagere school en een soort 'wijkcentrum', het vroegere café Goinga, thans buurthuis de Mellenhorst.

Het hogere personeel van S.S. woonde in de twee-onder-één-kap woningen aan de Mezenlaan. Aan het Middenpad de machinisten en aan de overige straten de rangeerders en ander personeel.

De vier winkels boden onderdak aan een groenten- en viswinkel, een slagerij, een manufacturenzaak en een kruidenierswinkel annex brooddepot 'De Toekomst'.

Oud Tuindorp, op de achtergrond rechts blok met 2 winkels

De huur van de woningen bedroeg aanvankelijk 3,75 tot 4,75 gulden per week (en dan te bedenken dat de eerste 50 woningen tot 1922 geen stromend water hadden en het moesten doen met de waterwagen die op gezette tijden langs kwam) maar werd in de crisisjaren verlaagd tot 2,50 tot 3,50 per week. Deze huurverlaging werd ingegeven door de snel toenemende werkeloosheid in het algemeen en die op het rangeerterrein in het bijzonder o.a. door sluiting van het locomotievendepot in 1932.

Door dit alles en omdat er in Groningen veel goedkopere huurwoningen gebouwd werden nam de leegstand toe. 13 woningen stonden in 1928 leeg en in 1932 zelfs 30. Maar in 1937 bij het aantrekken van de economie en het doorzetten van de bevolkingsgroei waren er nog 15 woningen onbewoond terwijl er in 1941 geen leegstand meer was.

Was tot ongeveer 1928 het merendeel der kostwinners nog werkzaam bij S.S., eind dertiger jaren was dat nog slechts ongeveer 3%. Het behoeft geen betoog dat van het oorspronkelijke karakter als spoorwegbuurt amper meer iets over was en na de oorlog besloot men dan ook om de woningbouwvereniging 'Onnen', die tot doel had om zo'n buurt te beheren, op te heffen.

Tuindorpweg boek Spoorlaan

De woningen werden voor zover mogelijk aan de huurders verkocht voor bedragen tussen de 4000 en 5000 gulden, de laatste woning in 1957, veertig jaar na de oprichting van de woningbouwvereniging.

Het batig saldo van de vereniging van 57.500 gulden werd geschonken aan de Tuindorper buurtvereniging 'Ons Belang' (opgericht in september 1941) die er buurtcafé Reitsma (voormalig Goinga) voor aankocht om het grondig te verbouwen tot buurthuis 'De Mellenshorst' dat in 1961 zijn deuren opende.

Tuindorp was de eerste nieuwe woonwijk die in Haren gebouwd werd en maakt nu als Oosterhaar 1 deel uit van een grote wijk ten oosten van het spoor; de naam leeft nog voort in Tuindorpweg (de voorgestelde naam Meidoornweg werd in 1951 weggestemd met 9 voor en 4 tegen).

De Tuindorpschool heeft de status van Rijksmonument; ondanks de afbraak en verbouwingen aan de overgebleven huizen, zijn er nog een paar woningen met veel oorspronkelijke kenmerken.

Misschien wordt het tijd om enkele daarvan tot gemeentelijk monument te verklaren om op die manier een bijzonder en oorspronkelijk stukje Haren te beschermen.

Mezenlaan 1926

Het rangeerterrein bij Onnen

Een belangrijke datum in de spoorweghistorie van Haren is zonder meer 11 januari 1913. Door de raad van commissarissen van de Staats Spoorwegen wordt besloten tot het aanleggen van een rangeerterrein bij Groningen. De enorme groei van het goederenvervoer (85%) brengt dit met zich mee. Er wordt gekozen voor een plek bij Onnen en niet bij de stad Groningen.

Door Henk Bazuin

De plek ligt ingeklemd tussen de kernen Harenmolen, Onnen en Haren. Dat het een serieuze zaak is, blijkt uit het feit dat per wet in 1914 eventuele onteigening van de gronden mogelijk wordt gemaakt. Dit geldt zowel voor de aanleg van het rangeerterrein als ook voor de aanleg van de verbindinglijn Haren-Waterhuizen. De kosten van de aanleg van het rangeerterrein worden geschat op bijna 2 miljoen gulden.

Als enig bezwaar wordt het verdwijnen van twee spoorwegovergangen gezien en wordt de aanleg van een viaduct afgedwongen om de verbinding tussen Onnen en Harenmolen weer te herstellen. Na verwerving van de benodigde gronden vindt de aanbesteding plaats in 1916 en het werk wordt gegund aan een bedrijf uit Haarlem.

De bovenlaag van de grond bestaat uit veen dat wordt afgegraven en vervangen door zand uit Drenthe. Ook vanuit Tynaarlo komt zand. Er staan drie dienstwoningen gepland waarvan er één nog aanwezig is, bekend als Felland nr. 3. Hierover is geschreven in HOG 2016-2.

De heer H.N. Hesselblom als buitengewoon opzichter, wordt belast met het houden van toezicht bij de bouw van dienstwoningen op het rangeerterrein van Onnen.

De wijk Tuindorp wordt aangelegd voor het personeel dat werkzaam is op het rangeerterrein. Daartoe wordt op initiatief van de Staats Spoorwegen de woningbouwvereniging 'Onnen' opgericht waarvan de Harener burgemeester de heer D. Boerema voorzitter wordt. In de jaren 1920 tot 1924 is in drie fasen het woningbestand gebouwd, inclusief een aantal winkels en een school.

In 1917 zijn er enkele sporen op het terrein aangelegd. Maar het werk loopt vertraging op door gebrek aan kolen voor de treinen en door een lange winter met vorst. Ook een staking in 1920 geeft vertraging. In de Provinciaal Groninger Courant staat een bericht dat 60 grondwerkers staakten om het uurloon verhoogd te krijgen van 50 naar 74 cent.

Op 17 mei 1920 worden de rangeerheuvel, het dienstgebouw en een blokpost in gebruik genomen. Er is een handbediende draaischijf geïnstalleerd en ook het viaduct wordt geplaatst.

Dat is een groot stalen spoorwegviaduct (zie foto voorblad). De overspanning heeft een lengte van 75 meter. Het viaduct bestaat uit twee tralie liggeroverspanningen met klinknagel-

verbindingen die ondersteund worden door zware vierkanten bakstenen middenpijlers. De constructie verkeert nog in de oorspronkelijke staat van 1920 (het bouwjaar). Echter de opritten die geplaveid waren met kasseien zijn nu gedeeltelijk geasfalteerd.

Het rangeren is een ogenschijnlijk eenvoudig gebeuren. De wagons van een goederentrein die geformeerd moeten worden tot een andere trein, worden op de daarvoor benodigde plaatsen ontkoppeld en over de rangeerheuvel geduwd. Zodra de ontkoppelde wagons over het hoogste punt van de heuvel heen zijn, zoeken ze mede door hun zwaarte de richting waarin ze gerangeerd moeten worden.

Overzicht van het rangeerterrein

Het terrein wordt in de jaren na de opening verder afgemaakt. Er komen onder andere elektrische verlichtingen en seinhuizen, een reservoirgebouw voor water en een locomotievenloods. In september 1922 wordt een tweede rangeerheuvel in gebruik genomen.

Echter de crisisjaren brengen een teruggang en daardoor wordt het locomotievendepot opgeheven. De wagenwerkplaats blijft bestaan, afbraak hiervan volgt pas in de zeventiger jaren.

In de oorlog zijn enige sporen afgebroken evenals in de 50- en 60-er jaren. Nadat de stoomtreinen worden vervangen door diesels worden ook de watertoren en de elektrische kolenkraan afgebroken.

Ondanks dit alles vinden ieder jaar nog ruim 400.000 zogenaamde heuvelingen plaats (ongeveer 7700 per week dus). Een heuveling is een spoorwegwagon die gerangeerd wordt.

Een nieuwe activiteit komt door de aanleg van een goederenstation met losplaats ter vervanging van de losplaatsen bij het voormalig station in Haren aan de huidige Oude Middelhorst, hoek Nieuwe Stationsweg en het losstation bij station de Punt in Glimmen.

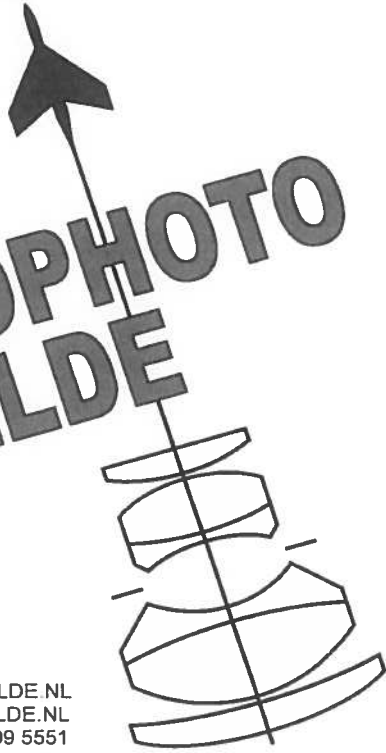
Het rangeerterrein wordt nu voornamelijk beheerst door de grote nieuwe lijnwerkplaats met kantoren aan het Felland.

Bronnen:

-Harener Historische Reeks nr. 2 'van rails en rangeren' door E.J. Bunscoeke en Drs. D.M. Bunscoeke

luchtfotografie
boven heel Nederland

**AEROPHOTO
EELDE**

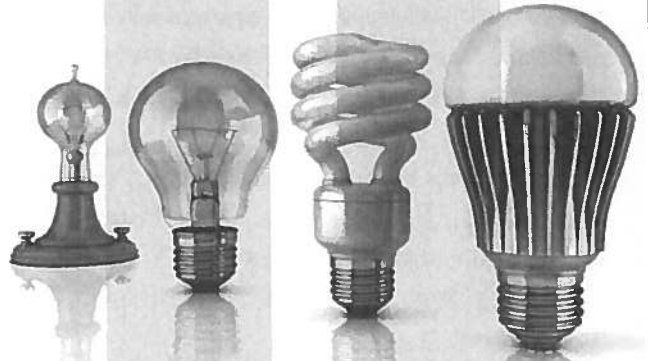

INFO@AEROPHOTOEELDE.NL
WWW.AEROPHOTOEELDE.NL
telefoon: 050 - 309 5551

SINDS 1911

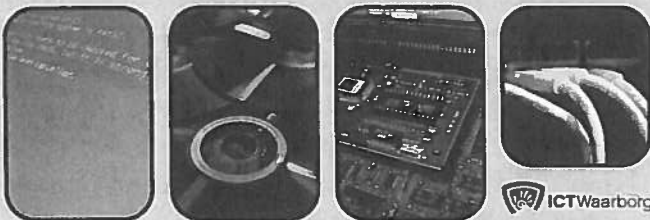
Konings
TOTAALINSTALLATEURS

Rijksweg 208 - 210 9752 BR Haren
☎ 050 5344735 Fax 050 5344138
www.koningstotaalinstallateurs.nl

DIGNO computers

Computers • Software • Reparaties • Netwerken

Rijksweg 132 • 9752 BL Haren • Tel.: 050-5349965 • info@digno.nl • www.digno.nl

Atelier "de Clou"

ATELIER VOOR BOUWKUNDE

Jaap Vrieling

Waterhuizerweg 31
9753 HP Haren
Tel: 050 - 85 00 080
Mob: 06 - 55125730
Email: info@declou.nl

Met de tram reed Haren zijn toekomst tegemoet

Voor een forensengemeente is een goede afwikkeling van het woon-werkverkeer essentieel. Andersom geredeneerd is dit voor een dorp een voorwaarde om uit te groeien tot een forensengemeente. De focus ligt daarbij vaak op het openbaar vervoer. In dit stukje gaat het over de tram in Haren. Wanneer ging hij rijden en was zijn komst belangrijk? Gebeurde dat planmatig, werden er kansen gezien en gepakt, welke motieven speelden daarbij een rol? Dit verhaal start in een tijd met weinig straatklinkers en veel grind en zand in ons dorp. Met een beurtvaart en al die mooie rijtuigen die in museum Nienoord te zien zijn. Het eindigt in de beginjaren van 'tuinstad' Haren.

Door Dick van Nieulande

Op 7 februari 1889 meldde de burgemeester van Zuidlaren, jhr. mr. L.A.S.J. de Milly van Heiden-Reinestein aan de raad van zijn gemeente dat hij de intentie had om tussen Zuidlaren, Haren en Groningen een tramlijn geschikt voor stoomtractie aan te leggen en te exploiteren. Het idee was al besproken met burgemeester Lodewijk Jorissen van Haren en was door hem enthousiast ontvangen. De Zuidlaarder raad stemde in met het voorstel om een en ander verder uit te laten werken. In augustus 1890 besloot de raad om aan De Milly van Heiden-Reinestein en diens zakenpartner jhr. mr. W.J. Quintus een concessie voor 50 jaren te verlenen voor het exploiteren van een tramlijn in Zuidlaren en om voor fl. 10.000,00 in het maatschappelijk kapitaal deel te nemen. Overigens was in de concessie-aanvraag de stoomtractie inmiddels ingeruild voor paardenkracht.

De Gemeenteraad van Haren reageerde minder geestdriftig op de plannen uit Zuidlaren dan Jorissen had ingeschat. De raad wilde in februari 1889 nog wel deelnemen in de kosten voor een nadere uitwerking van het plan voor een stoomtram. Een concessie-aanvraag van De Milly van Heiden-Reinestein en Quintus om in Haren een paardentramlijn te exploiteren werd toch niet direct gehonoreerd. Het werd samen met het verzoek om in het maatschappelijk kapitaal deel te nemen door de raad op 25 augustus 1890 behandeld. De paardentramlijn van Zuidlaren naar Groningen via Noordlaren, De Punt en Haren zou de welvaart 'dier streek ontzaggelijk doen toenemen' zo claimden de aanvragers. Maar de raad wilde daar toch een onderbouwing van zien. Jorissen kon aan de slag. Op 17 oktober rapporteerde hij. Samenvattend concludeerde de burgemeester dat 'de bedoelde onderneming wordt beschouwd als niet in staat onze gemeente veel nut of voordeel te kunnen aanbrengen'. Er waren immers 'voldoende middelen van verkeer zijnde de spoorweg, straat, grind en waterwegen'. Daar stond wel

tegenover dat de paardentram 'vermeerdering van vertier en dus welvaart aanbrengt'. Jorissen gaf geen vergezichten, slechts een vrolijk en nabij vooruitzicht. In de discussie die daarop volgde stelde het raadslid J.O. Hoenderken zich positiever op en zag kansen. De tram zou 'een sie-raad en gemak worden' en 'de gemeenschap met de stad zal er sterk door worden bevorderd'. De raad besloot dat de gemeente Haren niet in het maatschappelijke kapitaal zou deelnemen. Wel zou te zijner tijd een concessie voor 50 jaren afgegeven worden. Daarnaast zou Haren gedurende 10 jaren een subsidie van fl. 500,00 verlenen. Aarzelend ging Haren een niet voorziene toekomst tegemoet. De paardentram ging op 10 augustus 1892 rijden van Zuidlaren naar het Boschhuis in Groningen. De exploitatie was in handen van de Tramweg-Maatschappij Zuidlaren-Groningen, de T.M.Z.G.

Tramremise in Harendermolen. Beeldbank Groningen

De paardentram op de lijndienst Zuidlaren-Groningen zou later ingeruild worden voor de Groninger tram met elektrische tractie die sneller en comfortabeler was. Dat gebeurde op 19 april 1921. Maar al lang daarvoor was het gesprek over deze verandering gestart en nog wel binnen een verrassende context.

Op 20 juli 1908 ontving onze burgemeester, destijds jhr. Cornelis Henric Quintus een brief van zijn ambtgenoot uit Groningen, jhr. mr. Edzard Tjarda van Starckenborgh Stachouwer, met het verzoek om eens met hem van gedachten te wisselen over een grenswijziging tussen Haren en Groningen. Op 31 december lichtte Tjarda van Starckenborgh Stachouwer een en ander toe. Het kwam erop neer dat Helpman en het gebied ten zuiden van het buurtschap tot aan de Esserweg bij de stad gevoegd kon worden. Groningen had grond nodig en de inwoners daar waren met de samenvoeging beter af. Ze waren immers in hun doen en laten eerder aangewezen op Groningen dan op Haren. Van Harenaars stadgers maken, was voor Tjarda van Starckenborgh Stachouwer hierbij het motto.

Quintus kwam kort daarop met een tegenvoorstel en wees op de grote financiële consequenties voor Haren als dit door zou gaan. Helpman was een grote netto-betaler. Anders gezegd, Helpman leverde voor Haren meer inkomsten op dan er voor het buurtschap uitgaven waren. Mr. Dirk Boerema, die inmiddels burgemeester Quintus was opgevolgd, leverde aan Gedeputeerde Staten van Groningen de onderbouwing ervan. Een schadevergoeding voor gederfde inkomsten van 349.757 gulden en 10 centen was volgens hem 'redelijk'. Op 29 mei 1911 kreeg de Groninger raadscommissie voor de financiën het stuk van Boerema met een negatief advies van wethouder W. Bos voorgelegd. Bos had daarin de rekensom en de rechtvaardiging van Boerema fel bekritiseerd. De raadscommissie ontplofte. Dat ging zo, ' *'t is of Haren dat deel [Helpman] beschouwt en behandelt als eertijds Nederland z'n Indische bezittingen. Het stelsel der koloniale baten ten behoeve van het moederland wordt hier in 't klein, maar in verhouding in zeer sterke mate toegepast*'. Het negatieve advies van Bos werd opgevolgd. De toon was hiermee gezet. Boerema bleef in het verdere verloop van deze discussie halsstarrig zijn 'redelijkheid' verdedigen.

In mei 1912 bracht de commissaris van de koningin een nieuw element in bij de onderhandelingen over de grenswijziging, namelijk de levering van gas aan Haren en doortrekking van de Groninger elektrische tram naar de kom van Haren. Een schadevergoeding zou dan uiteraard buiten beeld vallen. Maar daar stond tegenover dat Haren met het aanbod 'tot grotere ontwikkeling zoude kunnen komen'. Al in november 1912 ging de Groninger raad met dit voorstel akkoord. Boerema had echter zijn bedenkingen, tegenwerpingen en alternatieven. Zo werd de gaslevering ingeruild voor een brug over het Winschoterdiep en ja, het zou volgens Boerema toch mooi zijn als de elektrische tram doorgetrokken werd tot aan De Punt. Ten aanzien van dit laatste item was Groningen bereid om fl. 25.000 op tafel te leggen voor de voorgenomen reorganisatie van de paardentram van de T.M.Z.G.. De Punt zou dan goed bereikbaar blijven.

Op 15 januari 1914 stond in Haren de grenswijziging op de agenda van een besloten raadsvergadering. Boerema bracht het onderhandelingsresultaat in. Hij was tevreden. In zijn toelichting gaf hij het natuurschoon en het landelijke karakter van Haren een prominente plaats. Hij omschreef dit als een 'unique selling point' waarmee Haren zich als aantrekkelijke woonplaats kon presenteren, vergelijkbaar met Bussum en Naarden. De tramlijn naar Groningen speelde daarbij een belangrijke rol. Dat moest wel een snelle verbinding zijn. Haren moest als woonplaats immers concurreren met Paterswolde dat meer natuurschoon had dan Haren en, zo ging hij verder, 'indien

eene elektrische tram werd gelegd naar Paterswolde dit voor Haren noodzakelijke gevolgen zou kunnen hebben'. De paardentracie was verouderd, de elektrische tram daarentegen was snel en comfortabel en had Boerema's voorkeur. Daar kwam bij dat Haren de kosten voor aanleg en exploitatie niet zelf zou kunnen dragen. Kortom, dit voorstel, waarin ook was vastgelegd dat Groningen deze uitgaven voor zijn rekening zou nemen, was aantrekkelijk. Het aanbod voor de aanleg en exploitatie van de brug over het Winschoterdiep nam Boerema mee in zijn overweging. De brug was er niet voor leuke 'uitjes', maar om het voor industriëlen uit Hoogezand aantrekkelijk te maken in het mooie Haren te gaan wonen. Met 7 stemmen vóór en 2 tegen gaf de raad, zij het schoorvoetend, zijn fiat.

Elektrische tram Groningen-De Punt ter hoogte van Villa Haaksbergen

Op 11 april 1914 werd het wetsvoorstel voor wijziging van de grens met Groningen, inclusief de tegenprestatie, formeel door de raad in een openbare vergadering geacordeerd.

Op 1 januari 1915 trad de 'wet tot wijziging van de grens tusschen de gemeenten Groningen en Haren' in werking.

'De elektrische tram die komen zou en nog steeds komen moet', een kop in het Nieuwsblad van het Noorden van 1 november 1919.

Ja, de burgers van Haren moesten geduld hebben voordat zij met een halfuursdienst naar Groningen v.v. konden trammen. De trambaan had volgens de vastgelegde afspraken tenminste al in aanbouw moeten zijn. De T.M.Z.G., de concessiehouder op het traject Zuidlaren-Groningen, was volgens Boerema de kwade genius die moedwillig de afwikkeling ervan vertraagde en maar geen afspraken wilde maken met de Groningers over het baanvak Haren centrum-Boschhuis. Een onderlinge overeenkomst was voor het departement van Waterstaat een voorwaarde om aan Groningen een concessie voor het

gebruik van de Rijksweg af te geven. Maar zonder een concessie begon Groningen niet met de aanleg van de trambaan. Een patstelling die Boerema niet zinde en die daarop zijn burgers mobiliseerde. De gemeente organiseerde in december 1918 een handtekeningenactie. De burgerij tekende voor een petitie waarin de burgemeester met klem verzocht werd de minister van Waterstaat te verzoeken de vergunning van de T.M.Z.G. in te trekken. De dienstregeling van 1 december was namelijk slecht en de dienstuitvoering onder de maat. Het vertrouwen in de maatschappij met de paardentram was er niet meer. In korte tijd tekenden meer dan 1000 inwoners. Boerema willigde dit verzoek uiteraard in en Groningen kreeg zijn concessie van het departement. Heeft de stem van de burgerij daaraan bijgedragen? Wij weten het niet.

Per 1 augustus 1919 staakte de T.M.Z.G. de exploitatie van de lijn Groningen-Zuidlaren. In december 1919 berichtte de T.M.Z.G. dat ze in liquidatie ging. Weinig stond

er meer in de weg om de aanleg van de trambaan naar de kom van Haren op te starten en vervolgens door te trekken naar Harendermolen en De Punt. Op 18 december 1920 werd met het spoorleggen begonnen. De elektrische tram maakte op 19 april 1921 zijn eerste rit. Als lijn 5 kon hij nu zijn bijdrage leveren aan de ontwikkeling van 'tuinstad' Haren.

Bronnen:

Naast de in de tekst genoemde bronnen zijn verder gebruikt:

- RHC Groninger Archieven, gemeentebestuur van Groningen 1816-1916/65

- Gemeente Haren, archief van het gemeentebestuur 1811-1920 en 1921-1989

- Gemeente Tynaarlo, gemeentebestuur van Zuidlaren 1803-1997

- J. Mulder, tram en bus rond de Martini

- Joost Kingma, Tuinstad Haren

Verborgen erfenis van klooster Yesse

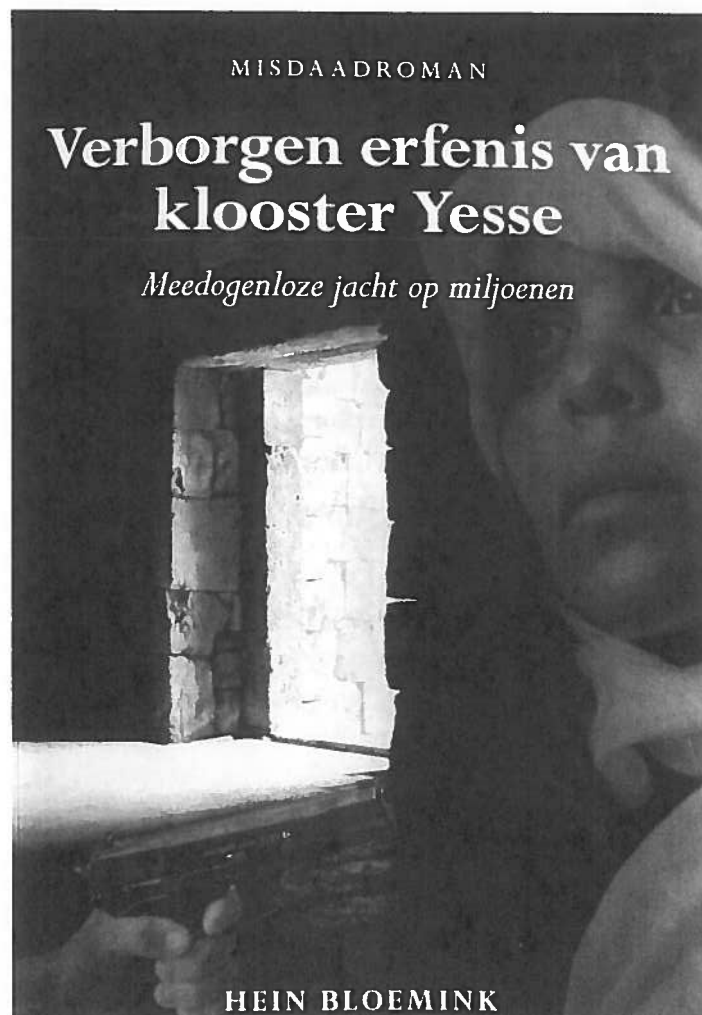
Boekbespreking door Annemiek Bos

'Dit is het ongelooflijke verhaal van het Vaticaan dat de Nederlandse staat aanklaagt wegens diefstal van grond tijdens de Reformatie in 1594. Maar dit is óók het verhaal van Florentia Renghers (1555-1590), de non die in het cisterciënzer klooster Yesse bij Haren zat. Ze is gewetensvol en strijdvaardig en komt in opstand tegen haar klooster. Ze wil opkomen voor de bevolking die lijdt onder oorlogen en armoede. Zij beraamt de roof van het gehele kloosterbezit en zet hiervoor haar leven op het spel. Haar daden leiden ruim vierhonderd jaar later, in 2020, tot een harde confrontatie tussen het Vaticaan en de Nederlandse overheid, die de schatkist miljarden kan gaan kosten. De regering schakelt zelfs de geheime dienst in om het gevaar te bezweren, maar weet niet dat ook de Italiaanse maffia een graantje wil meepikken, zodat de waarde van een mensenleven snel daalt'.

Beter dan met deze tekst achterop het boek kunnen we de inhoud hier eigenlijk niet weergeven.

Hein Bloemink, als Harener schrijver bij velen bekend, leverde eind juni zijn eerste roman af. Het verhaal speelt zich af in de nadagen van het klooster, waarin de Reformatie zich al van alle kanten aandient. Florentia, (fictieve) non in het klooster ervaart als zovelen vóór haar, het conflict tussen een beleefd religieus leven in het klooster en de ellende van arme mensen buiten het klooster die door al haar bidden feitelijk niet geholpen worden. Ten tijde van de Reformatie, die in Groningen bekend

staat als de Reductie, vervielen alle kloostergoederen, niet alleen van Yesse, aan 'Stad en Lande'. Hein Bloemink vraagt zich af of dit een rechtmatige daad is geweest. Een boeiend en spannend thema, in een historisch geloofwaardig en leesbaar boek!

GDS busvervoer

Tijdens de extra ledenbijeenkomst op 23 mei j.l. bracht het bestuur een brief ter tafel die afkomstig was van een verenigingslid. De inhoud van deze brief had betrekking op een nog te restaureren GDS-bus. Deze bus staat nog in het nationaal Busmuseum te Hoogeveen. Uit de reacties kwam o.a. naar voren wat de GDS precies voor Haren betekend heeft. Die vraag heeft mij geïnspireerd om er dit artikel aan te wijden.

Door Henk Werners

Achtergrond

Nadat de periode dat personenvervoer in Haren en omgeving per tram plaatsvond, was afgesloten, kwam daar het busvervoer voor in de plaats. In de gemeenten Groningen, Haren en Eelde werd daartoe in 1939 de N.V. Het Groningsch – Drentsch – Snelvervoer (GDS) voor opgericht. Het merendeel der aandelen was in handen van de Eerste Drentsche Stoomtramweg-Maatschappij (EDS) en de overige 20 % van de voornoemde gemeenten. In feite was de GDS voortgekomen uit de vroegere Groninger- Paterswolder – Eelder Tramweg-maatschappij (GPE) en de Gemeente Tram Groningen (GTG) naar Eelde.

* TUINDORP - HAREN - GRONINGEN											
K.M.	Ritnummers	211	213	215	217	219	221	223	225	227	229
0	Haren, Molenkst. (Spoorw. overg.)	7.53	8.53	12.53	13.53	16.53	17.53	19.23	20.23	23.38	0.18
	Molenksteeg (hoek Onnerweg)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	H. en Waterst. (hoek Onnerweg)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 1/2	Haren, Emmalaan	7.55	8.55	12.55	13.55	16.55	17.55	19.25	20.25	23.40	0.20
	Dilweg	8.00	8.40	13.00	14.00	17.00	18.00	19.30	20.30	23.45	—
	Helpman, Trambutsje	8.03	8.43	13.03	14.03	17.03	18.03	19.33	20.33	23.48	—
	Groningen, Hoofdstation	8.08	—	—	14.08	—	—	—	—	—	—
7 1/2	Groningen, Grote Markt	8.10	8.50	13.10	14.10	17.10	18.10	19.40	20.40	23.55	—
* GRONINGEN - HAREN - TUINDORP											
K.M.	Ritnummers	212	214	216	218	220	222	224	226	228	230
0	Groningen, Grote Markt	—	8.15	12.15	13.15	16.15	17.15	18.15	19.45	22.30	0.00
	Groningen, Hoofdstation	—	—	—	—	—	—	—	—	22.32	—
	Helpman, Trambutsje	—	8.22	12.22	13.22	16.22	17.22	18.22	19.52	22.37	0.07
	Dilweg	—	8.23	12.23	13.23	16.23	17.23	18.23	19.53	22.40	0.10
6	Haren, Emmalaan	7.50	8.30	12.30	13.30	16.30	17.30	18.30	20.00	22.45	0.15
	H. en Waterst. (hoek Onnerweg)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Onnerweg (hoek Molenkst.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 1/2	Haren, Molenkst. (Spoorw. overg.)	7.52	8.32	12.32	13.32	16.32	17.32	18.32	20.02	22.47	0.17

* Deze dienst rijdt NIET op Zon- en Feestdagen.

Overzicht van bustijden

Stalling en aantal bussen

Nadat de bussen aanvankelijk verspreid waren ondergebracht werd in 1940 de busgarage neergezet aan de Westerse Drift, op de plek waar nu de woningen staan aan de Van Maerlantlaan en de zijstraten daarvan. In de huidige tijd gezien betrof het een betrekkelijk kleine onderneming met een omvang van 10 bussen. Er waren zo'n 30 chauffeurs in dienst alsmede een aantal conductrices die 's ochtends heel vroeg bij de garage arriveerden om de bussen van binnen schoon te maken.

Routes

Er bestonden vier busroutes, allen met begin- en/of eindpunt Grote Markt en via het Hoofdstation naar:

1. Helpman - Haren - Harenermolen - De Punt - Vliegveld Eelde - Paterswolde - Eelderwolde - Station - Grote Markt.
 2. Helpman - Haren (Emmalaan, Meerweg) - Vliegveld Eelde - De Punt - Harenermolen - Haren - Helpman - Grote Markt.
 3. Helpman - Haren (Hertenlaan, hoek Onnerweg, Molenkampsteeg tot spoor).
 4. Stadspark - Halfweg - Eelderwolde - Paterswolde - Vliegveld Eelde.
- (En alle routes uiteraard vice versa)

Tarieven

Afhankelijk van de afstand die men wilde overbruggen varieerde de ritprijs van 20 tot 50 cent.

Tienrittenkaarten: van f. 1,80 tot f. 4,50

Kinderen tot 4 jaar vrij als ze geen zitplaats in beslag namen. Kinderen tussen 4 en 10 jaar de helft van het volwassentarieff. Honden mochten mee voor het volwassentarieff en schoothondjes voor halve prijs.

Maand abonnementen:

2 of 4 ritten per dag, bij 2 ritten variërende van f. 7,00 tot f. 10,75

bij 4 ritten „ van f. 11,00 tot f. 17,25

Maand schoolabonnementen:

bij 2 ritten „ van f. 5,00 tot f. 7,25

bij 4 ritten „ van f. 8,00 tot f. 11,75

De bussen op een rijtje

Herinneringen van een conductrice

Tijdens een bezoekje aan toenmalig conductrice Harmtje Wichering (nu bekend als Hammie Velthuis) kon ik enkele foto's, een dienstregeling en verhalen over ervaringen meenemen, o.a. dat ze 's ochtends om half zes bij de garage aankwam om de bus van binnen schoon te maken, alvorens de eerste rit van start ging. Ze wist mij ook te vertellen dat in de oorlogstijd soms paarden voor de bus werden aangespannen wegens gebrek aan brandstof en dat die ritten dan (begrijpelijk) langer duurden. Zeker toen de bussen via de Oosterweg moesten omdat de Rijksstraatweg versperd was door een tankgracht in de buurt van Huize De Wolf.

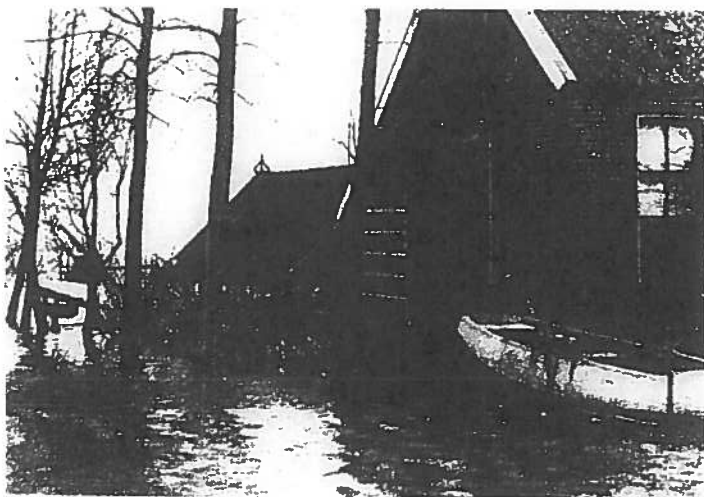
De GDS heeft tot 1975 bestaan, in dat jaar werd de maatschappij overgenomen door de GADO (Groninger Autobus Dienst Onderneming) als laatste in een hele rij van 9 overnames.

Mijmeringen over het vervenershuisje aan het Paterswoldsemeer

De familie Pieters-van der Laan bewoonde van 1932 tot 1948 het vervenershuisje nr. 233 aan de Meerweg. De oudste kleinzoon vertelt over de leefomstandigheden van zijn opa en oma. Het zijn warme herinneringen, die zeker de moeite waard zijn te vermelden.

Door Freerk Mulder

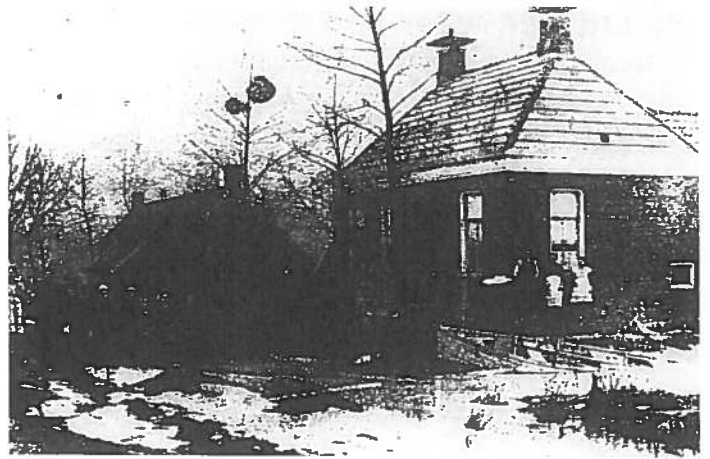
Het vervenershuisje nr. 233 is rond 1775 gebouwd, maar zeker is dit niet. Wel staat het op de kadasterkaart van 1828. Mijn grootouders Jan Pieters en Geertje van der Laan gingen er in 1932 wonen tot de afbraak in 1948. Ze hebben er 16 jaar geleefd met zes kinderen in één kamer met twee bedsteden en met een deel, die een lemen vloer had. Ook was er die heerlijke zolder waar mijn moeder en haar zusters vaak 'huisje' speelden. Er stond 'olle rommel' op die zolder. Die 'olle rommel' bleek later te bestaan uit een spinnekoptafel en een paar Biedermeier stoelen. Ze werden verbrand bij het vertrek uit het huisje..... Het is hen allen zeer aan het hart gegaan toen ze moesten vertrekken.

Overstroming Meerweg 1916. Het huis van Andries Visser en later van Pieters

Begin 1900 woonde Andries Visser (geb. 1884) met zijn gezin in de linker helft vanaf de voorkant gezien en aan de andere kant woonde Albert Helder (geb. 1878) met zijn gezin. Zij zijn hier als eersten begonnen met de bootjes verhuur. Helder en Visser waren zwagers (Albert Helder was getrouwd met de zus van Andries Visser), maar ze konden elkaar niet luchten of zien. In de jaren dat mijn grootouders er woonden en mijn moeder daar opgroeide, hadden deze mannen bijna iedere dag een grote ruzie. Mijn moeder zei vaak, 'der was nog gain televisie mor wie hadden veul plezaaier as dij kerels weer ais rebels waren mit heur geschèl.'

Rond 1920-1930 is de woning van Albert Helder afgebrand, waarna deze nooit meer is opgebouwd. De zijgevel van het huisje van mijn grootouders was van hout, de ei-

Winter 1916. Huis van Jan Visser. De dubbele woning is van Albert Helder en Andries Visser.

v.l.n.r. Annie en Hil Helder, Wiep Helder, Mien en Maria Visser, Jantje Visser, Jaap Helder

genlijke scheidingswand. Helder bouwde er een nieuw huis naast, daar zitten nu de krakers in en het staat op de nominatie om gesloopt te worden. Ze moeten plaats maken voor drie luxe villa's. Visser bouwde al eerder een nieuw huis ernaast aan de linkerkant. Hij verhuurde zijn 'oude' helft. Eerst woonde de broer van mijn opa, ome Jo Pieters er met zijn gezin. Daarna kwamen mijn grootouders in die woning. Ze kwamen uit Leek waar mijn moeder geboren is in februari 1931. Ze verhuisden over het water met een praam. In het huis aan de Meerweg zijn later nog vijf kinderen geboren, waarvan twee helaas tijdens de geboorte gestorven zijn. Mijn moeder moest wekelijks de huur naar Visser brengen. f 2,50 per week, hiervan mocht zij een stuiver houden.

Het huis stond op de nominatie om gerestaureerd te worden. In de jaren 1920-1942 was Siebe Jan Bouma (1899-1959) stadsarchitect van de stad Groningen. Hij zag in die jaren al de monumentale waarde van het huisje. Volgens mijn moeder maakte hij veel foto's. (waar zouden die foto's kunnen zijn???)

Maar ja, toen kwam de oorlog en.....na de oorlog werd het huis erg bouwvallig. Toen de klimop aan het huis werd weggehaald, regende het binnen net zo hard als buiten...

Op een dag stortte plotseling de schoorsteen in, binnen in de kamer. Mijn oma moest daarom buiten onder een afdak koken. De situatie werd onhoudbaar en opa nam een maatschappelijk werkster van zijn werk (hij werkte bij kousenatelier Reinier Müller) mee naar huis. Die vrouw schrok heel erg van die toestand. Een kamer met twee bedsteden, in de ene sliepen mijn grootouders en in de andere mijn moeder met haar zussen. Eén broer lag op een gewoon bed en het andere broertje in zijn kinderbedje. En er stond nog een kindervagen met het jongste kind. Er werd gekookt, geleefd en geslapen allemaal in die ene kamer. Van de ene op de andere dag zijn ze met

zeer veel pijn in hun hart verhuisd naar de Nieuwlandsweg (Spijkerboor) in Haren.

Mijn grootvader was een boeren- en een losarbeider. Oma had werkhuizen. Veel geld was er niet maar mijn moeder en haar zusters en broers zeiden altijd, 'wie waren zo arm as loezen mor doar baren wie gain wait van. De vrijheid aan t meer, de netuur, de roemte om te speulen. Wie woonden in n Keuningkriek!' Ik heb mijn moeder alleen maar liefdevol over het huis, Paterswolde en het meer horen spreken. En zo zie je maar weer, rijkdom en luxe zijn zo betrekkelijk...

Mijn grootouders deden alles om maar wat geld te verdienen. Ze hadden enkele koeien en er was een grote tuin bij het huis. Veel gewassen gingen naar de veiling. Ook hadden ze een fietsenstalling voor de dagjesmensen uit de stad. Vaak, met heel mooi weer, was het zo druk dat de fietsen in de tuinpaden en tussen de sla- en andijvieplanten stonden.

Als er ijs lag werd er geschaatst op het meer. Mijn opa was dan de baanveger en mijn oma repareerde kapotte schaatsleertjes. Mijn moeder en haar zusters stuurden mensen met kapotte schaatsen naar mijn oma voor de reparatie.

En toch konden ze ook nog de tijd nemen voor plezier-tjes. Op zondagmorgen, als de kinderen nog in de bedstee lagen, dansten mijn grootouders bij hun grammofoon met de 78 toerenplaten. Zo werden hun kinderen met muziek gewekt.

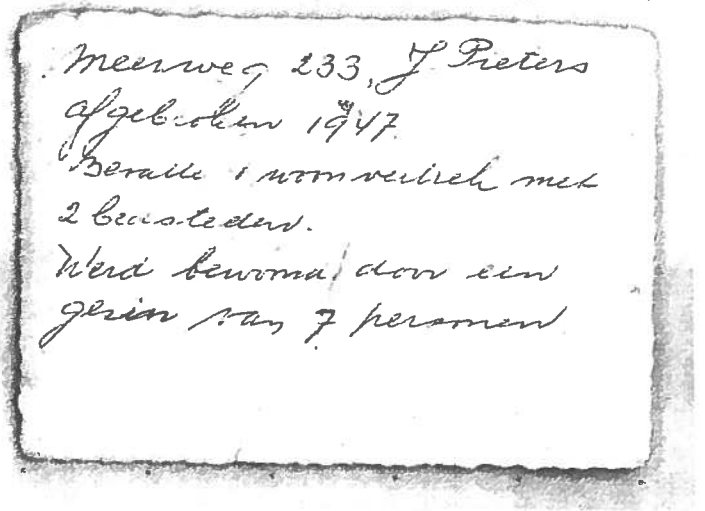

Meerweg 233 Paterswolde. Vlak voor de afbraak in 1948. Met links van het huis de uitkijktoren

Ik heb het huis nooit gekend. Het is in 1948 afgebroken maar ik voel me erg verbonden met die plek door alle verhalen die ik erover gehoord heb.

Er is zoveel over de geschiedenis van het vervenershuisje en over het wonen aan de Meerweg te vertellen. Over het Sint-Maarten lopen. Hoe de kinderen op Huize Venne-

broek werden ontvangen met warme chocolademelk en lekkere snoep van mevrouw Camphuis. Over het plezier en klein geluk die er voorgevallen zijn. Over de angsten tijdens de oorlog.

Document van de gemeente Haren

Eén ding wil ik er zeker uitlichten. Hoe mijn oma en mevrouw Helder zich er als ware HELDINNEN hebben gedragen daar, tijdens de oorlog. Met mooi weer was er vaak aan het eind van de middag een razzia op het meer. Jonge onderduikers verveelden zich en gingen vaak een bootje huren. Duitse soldaten omsingelden dan het meer. Er is ooit een jonge onderduiker vanuit de uitkijktoren in zijn bootje doodgeschoten. In paniek vluchtten de jongens naar de kant, richting Helder. Mijn oma en mevrouw Helder stonden ze met lange jasschorten aan op te wachten. Als ze de wal opklommen sloegen oma en vrouw Helder de schorten open, lieten daar een jongen tussen en vouwden de schorten weer dicht. Zo liepen ze met de jongen tussen hen in, de Meerweg over richting Schipsloot en zeiden, 'spring in sloot en zwem t Friescheveen in'. In het Friescheveen kwam nooit een Duitser. Zo hebben zij tientallen jongens gered. Opa en Helder verzamelden dan de dobberende bootjes zo het botenhuis in. Als het donker werd gingen opa en Helder het Friescheveen op en riepen: 'kom mor teveurschien jongens, kust is vaileg, goa mor op hoes an'.

Het vervenershuisje is in 1948 afgebroken, de plek is veranderd in een parkeerplaats. In November 2017 is er gestart met het bouwen van luxe villa's.

Het verhaal over mijn grootouders is het waard om in herinnering te houden.

Bronnen:

- foto's uit het archief van de gemeente Haren en van de historische vereniging 'Ol Eel'

Verdwenen winkels

In de algemene ledenvergadering van maart dit jaar is geopperd om een aantal excursies te gaan organiseren. Eén onderwerp sprong direct in het oog. Aandacht voor verdwenen winkels. Momenteel is een lezing met excursie in voorbereiding die naar alle waarschijnlijkheid in januari zal worden gehouden door Hein Bloemink.

Door Henk Baquin

De oudere lezers onder ons zullen zich ongetwijfeld veel winkels kunnen herinneren. Winkels die nostalgische gevoelens oproepen.

Een aantal van die gevoelens leeft ook nog sterk voort in mijn herinnering, 60 jaar geleden.

Slager Honebecke in Tuindorp aan de Lijsterweg. Een koude, rondom betegelde winkelruimte. Achter de toonbank hingen delen van varkens en koeien aan vleeshaken en stangen. Een pond mager rundvlees werd van de koe gesneden. Mag het een beetje meer zijn? En een pond gehakt bestond uit een grote bal die Honebecke zelf kneedde vanuit een bak vol gemalen vlees. Als de voorraad op was werd er nieuwe gedraaid onder het oog van de klanten. Ham, rookvlees en boterhamworst, groter was het assortiment vleeswaren niet.

Kruidenier Bennink, hoek Molenweg/ Kromme Elleboog

Het snoepwinkeltje van bakker Prins aan de Kerkstraat met een mooi ingerichte snoepetalage in het gangetje. Een puntvormige zoute drop kostte 5 cent evenals een ruitvormig roze spekkie van Hoepman uit Hoogezand. Een Nuts en ook een Mars kostte een kwartje. Je werd geholpen door de zoon van de bakker of door mevrouw Prins. En ik kan me de naam van een oudere winkelhulp herinneren, ene Ansje.

Aan de Rijksstraatweg, in het pand naast de ABN-AMRO bank, was de zaak van Leutscher. Een groentezaak pur sang. Een beperkt assortiment, dat wel, maar het aanbod

was niet groter. Veel producten kwamen van eigen kwekerij, gevestigd aan de Oude Middelhorst, direct links over het spoor. De producten die je kocht van de zaak van Leutscher werden steevast verpakt in oude kranten. Het was nog de tijd waarin de plastic tasje nog niet bestonden.

Expert Hof, voorheen Bruining, aan de Rijksstraatweg, verkocht in de begin jaren zestig platenspelers. Daar kocht ik m'n eerste speler en uiteraard direct een aantal singeltjes. Die heb ik bewaard. 'Ramona' van The Blue Diamonds en 'It's now or never' van Elvis Presly. Voordat je tot de aankoop overging, mocht je de plaatjes eerst beluisteren. Je zat dan aan een soort bar waarachter de draaischijven waren geïnstalleerd. Je luisterde door de koptelefoon aan je oren te houden. Later ging de platenzaak van Hof naar het pand waar nu ijssalon Italini zit.

Tot slot.

Er schieten me nog twee verkooppunten te binnen.

Bij café Blauw op de hoek van de Oude Middelhorst en de Middelhorsterweg, waar nu Sportcafé de Middelhorst en grillroom Marco Polo zitten, moest ik af en toe een liter jenever halen. Je nam een lege fles mee die dan werd gevuld. In een mandfles zat de voorraad jenever en met behulp van een trechter werd mijn fles gevuld. Kurk erop en dan weer naar huis. De nieuwjaarsvisite kon komen.

Achter aan de Middelhorst was de fruitkwekerij van Zijlstra. Het huis droeg de naam Holmhorst. In de oogstperiode werd de garage omgetoverd tot verkooppunt. Hier werden door mevrouw Zijlstra de kilo's Yellows, Zigeuneringen, Cox en Jonathan afgewogen. Voor een kilo appels werd maximaal 50 cent betaald.

Hebt u soortgelijke herinneringen dan wilt u die misschien wel vertellen tijdens de lezing in januari.

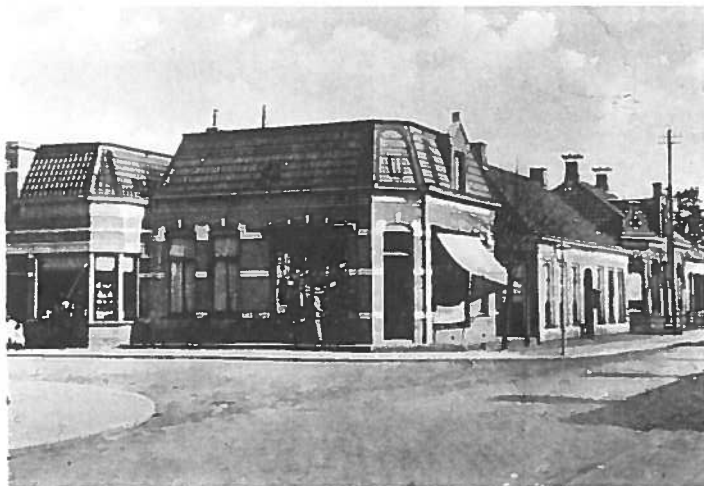
Schoenenzaak Eisses, nu Expert

Noordlaren, kruidenier Albert Timmer

Noordlaren, kapper Jonker

*Haren, hoek Kerkstraat / Rijksstraatweg.
Manufacturenzak van achtereenvolgens Nathans, Drenth en
Van der Schoot. Daarna Hof Expert en nu IJssalon Italië*

*Haren, Rijksstraatweg. Kruidenier Wakker,
nu Chinees restaurant*

*Haren, Rijksstraatweg tussen Molenweg en Raadhuisplein.
Bakker Brands. Pand is afgebroken, nu winkelgalerij*

*Haren, Molenkampsteeg.
Rijdende SRV winkel van Lo Biemolt*